

СПРАВКА
ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ И СТАНОВИЩА ОТ ОБЩЕСТВЕНИТЕ КОНСУЛТАЦИИ ПО
ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТЪРГОВСКИ АРБИТРАЖ

№	Организация/ потребител /вкл. начина на получаване на предложението/	Предложения и становища	Приети/ неприет и	Мотиви
1.	Доц. д-р Венцислава Желязкова – арбитър към арбитражния съд към БТПП (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	1. Мисля, че наименованието на закона следва да бъде (Закон за арбитраж”, а не Закон за арбитража”. 2. По пар. 2 от Законопроекта: С цел по-голяма яснота, чл.1, ал. 2 да добие следния вид: ”Арбитражът решава граждански и имуществени спорове, както и спорове за попълване празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, с изключение на неарбитрируемите спорове, определени в законодателството на Република България” Съображенията за тази промяна, която е по-скоро редакционна, са следните: - от предложения текст би могло да се направи извод, че споровете за попълване на празноти в договора и приспособяването му, са изключени от компетентноста на арбитража; - възможно е в бъдеще и други спорове да бъдат предвидени за неарбитрируеми в други нормативни актове, а не само в ГПК; термини ”неарбитрируемост” е въведен в Ню Йоркската Конвенция. 3. По пар. 4 от Законопроекта: Чл. 4 да запази досегашния си вид, като се добавят следните текстове: ”Постоянната арбитражна институция е учредена към юридическо лице, вписано в търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел към Агенцията по вписванията в Република България или в друг регистър, предвиден в българското законодателство, и вписана в регистъра на арбитражните институции съгласно настоящия закон. Арбитраж с място в Република България може да бъде образуван за решаване на определен спор само в случай, че страните по спора са със седалище или обичайно местопребиваване в различни държави; за определяне на седалището	Не се приема Приема се Приема се по принцип	1. Всички заглавия на нормативни актове за членувани, напр. „Закон за медиацията“, „Закон здравето“, „Закон за висшето образование“ и пр. Дори сегашното заглавие, което изменяме е членувано. 2. Текстът е редактиран. 3. Направена е редакция, като видовете арбитраж, които могат да се осъществяват на територията на РБългария, са изнесени в чл. 4, а уредбата на регистъра започва в чл. 6а.

	и обичайното местопребиваване се прилага българското международно частно право”. Предложението е продиктувано от обстоятелството, че след като изрично се предвижда разглеждането на вътрешни спорове да става само от арбитражна институция, то е редно да има определение на понятието ”арбитражна институция”, а чл.ба и сл. да урежда регистрацията. Необходимо е да се посочи как ще се определят (прилагат) понятията „седалище“ и „обичайно местопребиваване”, тъй като различните правни системи използват различни критерии при определянето им. Понятието „постоянен адрес”, който съществува в нашата правна система не може да бъде критерий в конкретния случай след като спорът е с международен елемент. В тази връзка понятието "постоянен адрес“ би следва о да отпадне и от предлаганите изменения на чл. 4. 4. По пар. 5 от Законопректа Би било по-прегледно да се разменят местата на чл. 6б и чл. ба, като чл. 6б предхожда чл. ба; изразът „или пред постоянна арбитражна институции със седалище в чужбина“ от чл.6б, ал. 1 — както и от всички други текстове, следва да отпадне или да бъде допълнен, както се посочва по-долу. Мотиви: Няма каквато и да било правно основание и логика арбитражните производства, които се водят пред постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина да бъдат регистрирани в регистъра, както се посочва в чл. 6б, ал. 1. Означава ли това, че ако ответникът е българско дружество или физическо лице да вписва отговора на исковата молба в регистъра? Арбитражните институции със седалище в друга държава имат собствени правила и са самостоятелни и независими, при което противоречи не само на същността на арбитража, но и на процесуалната автономия на всяка държава изискването от български закон арбитражни производства пред постоянни арбитражни институции със седалище в друга държава да се контролират от българското Министерство на правосъдието. - Ако се има предвид, че компетентноспа е на постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина, а мястото на арбитража е в Република България, то това следва да бъде посочено в самия текст, като след думите „постоянна чуждестранна институция със седалище	Приема се по принцип	4. Всички редакционни бележки са обсъдени внимателно и в голямата си част са приети, като са направени съответните размествания и редакции.
--	---	-----------------------------	---

	в чужбина“ се добави „с място на арбитраж в Република България“. Ако бъде направено това уточнение, то в Преходните и Заключителните разпоредби на ЗИДЗМТА следва изрично да се определи понятието „място на арбитраж“, тъй като това понятие е различно от „мястото на провеждане на арбитражните заседания“. Когато арбитражното споразумение изрично посочва, че „мястото на арбитража“ е в България (и това е различно от седалището на арбитражната институция, както и от мястото на провеждане на арбитражните заседания), това означава прилагане на националните правни норми за арбитраж, международното частно право на държавата по мястото на арбитража и т.н. В случай, че бъде направено горепосоченото уточнение, то следва да се предвиди кой подава заявлението за вписване на актовете (чл. 6в, ал. 4 във връзка с чл. 6г, ал. 3 от ЗИД ЗМТА) — би следвало да бъде председателят на арбитражния състав, тъй като чуждестранна постоянна арбитражна институция не може да бъде задължена да стори това. Първото изречение на чл.ба, ал. 1 (като целият текст бъде чл. 6б) да добие следният вид: „Постоянна арбитражна институция със седалище в България се вписва в регистъра на арбитражите, ако отговаря на следните изисквания:“ Текстът „както и от постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина“ да бъде съответно уточнен, както се сочи по-горе. 5. По пар. 6 от Законопроекта Като се имат предвид и последващите текстове на предложенията за промяна на ЗМТА (включително относно призоваването и санкцията, ако се използват неистински документи), не виждам смисъл да бъде ограничавано участието на физически лица в арбитражното производство, след като те изрично са изразили воля за това чрез предявяване на насрещен иск, възражение за прихващане и писмен отговор, както се предвижда в предлаганата нова ал. 4 на чл. 7. Например, при иск предявен от наемодател срещу наемател — физическо лице и наемателят има насрещни претенции, които е заявил пред арбитраж — няма правна логика същият да бъде лишен от правото му да ползва преимуществата на арбитража. В случай, че не би искал да се ползва от арбитражното производство и липсва валидно арбитражно споразумение, бездействието на ответника — физическо лице е достатъчно основание за прекратяване на	Приема се	5. Приема се относно насрещния иск и възражението за прихващане. Направена е редакция на текста.
--	--	------------------	---

	арбитражното производство. 6. По пар. 7 от Законопроекта При така предлаганите изменения на ЗМТА, според мен, промяната на текста на чл.11, ал. 2 е неуспешна, а и съществуващият текст на чл. 11, ал. 2 ЗМТА е твърде архаичен. Съображенията ми са следните: След като споровете между страни със седалище и обичайно местопребиваване в България ще се разглеждат само от институционален арбитраж, регистриран по надлежния ред в България, то дали арбитражите са български или чужди граждани зависи от листата на съответния арбитраж, която от своя страна подлежи на регистрация. Понятието „гражданство“ в съвременните частноправни отношения отдавна е изместено от други критерии. Какъв би бил смисълът, ако един уважаван юрист живее от дълго време в друга държава и е български гражданин! Да не говорим, че в рамките на ЕС, гражданството е последен критерий, който да има значение в частните правоотношения, а все пак арбитражът е основан на частноправно отношение, включително между самата арбитражна институция и страните по спора чрез арбитражното споразумение. Понятието „предприятие“ и „преобладаващо чуждестранно участие“ нямат легално определение. -Понятието „постоянен адрес“ следва да отпадне от всички текстове, както беше посочено по-горе; всеки български гражданин има постоянен адрес, който е вписан в документа му за самоличност, но обичайното му местопребиваване може да е в друга държава в продължение на години. _ Законът за арбитраж е нормативен акт, който урежда арбитраж с място в България. Такива са нормативните актове на всички държави, които уреждат арбитража следвайки Закона-модел на УНСИТРАЛ. Българският законодател не може да поставя изисквания към арбитраж с място в друга държава, който е предмет на уреждане от съответното чуждо законодателство. Ето защо, текстът на чл. 11, ал. 5 от предлагания законопроект е абсолютно излишен! 7. По пар. 9 от Законопроекта Промяната на чл. 26 продължава да съдържа неточности относно споменатите по-горе „постоянен адрес“, „предприятие“, „преобладаващо чуждестранно участие“. Промяната няма каквото и да било смисъл, тъй като езикът на производството е въпрос на	Приема се Не се приема	6. Като са отчетени изложените съображения, изискването за българско гражданство е премахнато, като е дадена възможност на съответните арбитражни институции да решат въпроса в правилниците си. 7. Когато страните са местни лица и нито едно от тях няма напр. чуждестранен собственик, няма никакво основание производството да бъде затруднявано като
--	--	--------------------------------------	---

	споразумение между страните. След като мястото на арбитража е в България и страните са със седалище в България няма смисъл изрично да се посочва, че езикът е българският. Освен това, такава норма обикновено има в правилниците на институционните арбитражи. Предлаганият текст само утежнява законопректа, без да има съществено значение. 8. По пар. 10 от Законопроекта Предложението за нова ал. 6 към чл. 32 обезсмисля действието на предлаганите ал. 3 и 4 от същия текст. След като делото се прекратява, няма смисъл от въведените фикции по чл. 32, ал. 3 и 4, които са достатъчно ясни и които са заложили в Закона-модел на УНСИТРАЛ. Освен това, ал. 5 на чл. 32 осигурява достатъчна защита на ответник- физическо лице. А обстоятелството, че ищецът може да предяви иска си пред държавния съд след като делото е прекратено е азбучна истина, която няма смисъл да бъде вписана в закон. 9. По пар. 12 от Законопроекта За пореден път посочвам, че българският закон не може да ограничава дейността на чуждестранен институционен арбитраж. Текстът в чл. 41, ал. 3 „или от постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина“ следва да отпадне или да бъде уточнен, както беше посочено по горе, а именно „с място на арбитраж в Република България”. 10. Мисля, че с предлаганите изменения на ЗМТА може да се поправи едно несъответствие (меко казано!) в редакцията на чл. 51, ал. 3 от ЗМТА във връзка с признаването и допускане изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, а именно — отпадането на текста „прилагането на чл. 118-122 от Кодекса на международното частно право". НюЙоркската Конвенция за признаване и допускане изпълнението на чуждестранни арбитражни решения въвежда изчерпателни правила относно изискванията към признаване и допускане на изпълнението. Включването на допълнителни изисквания по чл. 117-122 КМЧП в разпоредбата на чл. 51, ал. 3 ЗМТА предизвиква непрекъснати затруднения пред българския съд. С някои свои решения българският съд прави корективно тълкуване, като се посочва, че посочените текстове не могат да се отнасят до арбитражни решения поради действието на разпоредбите на международен договор — Ню-Йоркската Конвенция. Все пак някои състави „затъват” в тълкуване на текстовете на чл.118-122 от КМЧП	Приема се частично Приема се по принцип Приема се частично	страните изберат да се води на чужд език. 8. Има смисъл от фикциите поне по отношение на страни - юридически лица и физически лица, които не отговарят на характеристиките по чл. 7, ал. 4. Независимо от това, направени са смекчения относно приложното поле на фикциите. 9. Проектът няма за цел да урежда чуждестранни арбитражни институции, а, както ясно се вижда от началните текстове и много други – само арбитражът, който е с място в Република България. 10. Направена е редакция
--	---	---	---

		— непосредствено признаване, заверка на документите от Министерство на външните работи (което е невъзможно, тъй като чуждестранният арбитраж не е държавна институция) и т.н.		
2.	Арбитражен съд при БТПП (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	АС при БТПП, като водещата и с най-дълги традиции арбитражна институция в България, взела дейно участие в разработването и прилагането на българското законодателство в областта на арбитража, по принцип поддържа така изготвения Проект. Считаме, че същият ще позволи да бъдат взети предвид някои актуални проблеми в практиката по приложението на действащия ЗМТА, да бъде съобразено българското законодателство с правото на ЕС, както и да бъде създаден надежден механизъм, който да гарантира интегритет на арбитражното производство. Също така предложените промени ще повишат доверието в дейността на арбитражите, не само чрез въвеждане на публичен регистър на арбитражните институции и определяне на ясни изисквания относно дейността на арбитражните институции. Изцяло подкрепяме промените относно проверката, която, окръжният съд, в района на който е постоянният адрес или седалището на длъжника, осъществява при издаване на изпълнителен лист въз основа на арбитражно решение. Считаме за адекватно и своевременно въвеждането на нови санкции и мерки за повишаване на ефективността на последващия административен контрол върху арбитражна дейност, провеждана на територията на Република България. I. Бихме искали да направим и някои предложение за промени и допълнения в така презложения проект на ЗИД на ЗМТА: 1. На първо място, считаме че следва да се запази досегашната разпоредба на чл. 11 на ЗМТА, т. к. ако разпоредбата бъде приета в този вид, това би обезсмислило съществуващите правила на всяка арбитражна институция.	Приема се частично	I. 1. Не се разбират мотивите на предложението и за коя алинея на чл. 11 се отнасят. Независимо от това, въз основа на други конкретни предложения се правят следните изменения: Отменя се ал. 2. В ал. 3 се уточнява, че чужденец може да бъде арбитър, ако правилникът на съответната арбитражна институция позволява това. В ал. 4 се смекчава изискването арбитърът

	2. Предлагаме да се стесни приложението на разпоредбата на чл. 32, (5), като се предвиди тя да се прилага за физически лица — граждани на ЕС и на страните на Европейското икономическо пространство. Целта на предлаганите промени е да се защитят длъжниците — физически лица, но следва да бъдат отчитани и интересите на кредиторите, като се вземат предвид трудностите относно уведомяването на граждани, извън ЕС и Европейското икономическо пространство. 3. Считаме също така, че именно сега следва да се добавят нови текстове в ЗМТА, които да улеснят дигитализацията и модернизацията на арбитражното производство, което е от съществено значение с оглед развитието на икономическата среда и доверието на чуждестранните инвеститори в България и правораздаването ѝ, както и запазване позицията на България на про-арбитражна юрисдикция. Тук следва да отбележим, че действително голямо постижение за българското право е обстоятелството, че с приемането на действащия ЗМТА през 1988 г., България се превръща в една от първите държави, възприели закона-модел на Комисията на ООН по международно търговско право (UNCITRAL) (Закон-модел на УНЦИТРАЛ). В този смисъл, измененията на ЗМТА следва да са съобразени с духа на Закона-модел на УНЦИТРАЛ, доказал се в множество държави като ефективен и балансиран акт. II. Предлагаме и конкретни предложения за промяна и допълване на проекта на ЗИЗ на ЗМТА: 1. Общо предложение: Предлагаме на местата в законопроекта, където се споменава	Не се приема Приема се по принцип Не се приема	да не е осъждан. 2. Разбираме трудностите, които създават новите правила за призоваване, но би било проява на дискриминация, ако се предвиди призоваване по различен ред на граждани от различни държави. Същевременно, няма как да се абстрахираме от практическите проблеми и злоупотреби с призоваването в България и това, че фикциите, предвидени сега в чл. 32, позволяват арбитражно производство да приключи с влязло в сила решение против лица, които въобще не са узнали за него. Все пак, направени са известни смекчения относно прилагане на фикциите за връчване по отношение на физическите лица. 3. Предложението за дигитализация на арбитражния процес по принцип е добро, но не е възможно да бъде реализирано с настоящия проект. За разлика от държавното правосъдие, което се осъществява в единна система, арбитражите са отделни структури (а може и да няма такива), в които е твърде трудно да се въведе единна информационна система. Като начало следва да се изпълни задачата, която има настоящият проект, а именно да се уеднаквят изискванията към арбитражите и арбитражите и да се въведе контрол върху тяхното създаване. Въвеждането на дигитализация би било следваща стъпка след оценка на въздействието от прилагането на настоящия проектозакон. II. 1. Не е прието в българските нормативни актове да се използват думи на чужд език.
--	--	---	--

	"арбитраж, образуван за решаване на определен спор", да се добави в скоби (<i>ad hoc</i>). Този термина е възприет, както в международната практика, така и в българската правна доктрина, за да бъдат обозначени арбитражните съдилища, образувани за решаването на конкретен спор. С оглед новата регламентация в закона, и особеностите при такъв тип арбитражи, считаме, че това добавяне ще облекчи четенето и разбирането на текста. 2. Относно новия чл. 6а, ал. 1, т. 3: Предлагаме след сегашния текст да се добави текстът "и да поддържа списък на арбитражите" и разпоредбата да придобие следния текст: „3. да е приела правила за устройството и организацията на арбитражната дейност, както и тарифа за таксите и разноските, които се събират при осъществяване на дейността и да поддържа списък на арбитражите;“. Това предложение цели да бъде създадено задължение за институционалните арбитражи, регистрирани в България, да поддържат листи на арбитражите. Такова изискване не само ще осигури допълнителна сигурност за лицата, избрали съответния арбитраж, но и ще допринесе за прозрачността на арбитражите. 3. Относно измененията в чл. 7, ал. 2: Предлагаме в чл. 7 да бъде изменена ал. 2, за да се предвиди изрично, че арбитражното споразумение може да се съдържа в електронно съобщение или изявление. Това допълнение се налага с оглед развитието на съвременните технологии и формите на договорите, особено с оглед избягване на всякакви съмнения отоносно валидността на такива споразумения. Предлагаме следния текст за чл. 7, ал. 2: „(2) Арбитражното споразумение трябва да бъде писмено. Смята се, че споразумението е писмено, ако се съдържа в документ, подписан от страните, или в размяна на писма, телекси, телеграми, електронни съобщения или изявления или други средства за съобщения. “ 4. Относно предложението за нова ал. 4 в чл. 7: Предлагаме след сегашния текст, след думите съдружник или акционер, да се добави запетайка и текстът "управител или член на управителен или контролен орган на дружество, " и разпоредбата да придобие следния текст: „(4) Второто изречение на ал. 3 не се прилага, когато ответникът е физическо лице. Не се счита за физическо лице едноличният търговец, предприемачът, лицето, което е страна по спора в качеството му на съдружник или акционер,	Приема се Приема се Приема се	2. Направена е редакция. 3. Направена е редакция. 4. Направена е редакция.
--	--	--	---

	управител или член на управителен или контролен орган на дружество, прокурист, както и което се е задължило или дало обезпечение за задължение на търговец или предприемач, което е предмет на спора.“ Това предложение цели да бъде позволено на лица, упражняващи търговска дейност, и които съответно нямат необходимост от защитата, присъща за потребители, да сключват арбитражни споразумения. Например, трайна практика е в множество държави договори за управление да бъдат арбитражни. 5. Относно предложението за изменение на чл. 11. АС при БТПП не вижда необходимост или полза от промени на досегашния текст на чл. 11. 6. Предложение за създаване на нов чл. 24а С оглед дигитализацията на съдебните и арбитражни производства, предлагаме създаването на нова изрична разпоредба в този смисъл, като предлагаме нов чл. 24а, както следва: „Чл. 24а (1) Арбитражният съд, съответният решаващ орган или упълномощени от тях служители, както и страните в арбитражното производство могат да издават актове, подават документи и извършват всички други процесуални действия в електронна форма освен ако поради естеството им това е невъзможно или по силата на закон е предвидено извършването им по друг начин. (2) Електронните изявления в арбитражното производство трябва да отговарят на изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. (3) Всички актове или документи в електронна форма в арбитражното производство се съхраняват на електронен носител или в електронна база данни, а заверени преписи на хартиен носител се прилагат към съответното дело. (4) Акт или документ в електронна форма в арбитражното производство може да се възпроизвежда в документ на хартиен носител, който има значението на официален препис, след заверка от служител, овластен от председателя на съответния арбитражен съд или от самия решаващ орган. “ Това предложение цели дигитализацията на арбитражното производство да бъде законово уредена. Използваните текстове са взимани от ГПК, ЗСВ и ЗЕДЕУУ. 7. Предложение за допълнение на чл. 30 Във връзка с дигитализацията на арбитражното производство,	Приема се Не се приема Приема се.	5. Вж. т. I.1. 6. Вж. т. I.3. 7. Формулирана е нова ал. 2 на чл. 30.
--	--	--	---

	предлагаме да бъде допълнен чл. 30 от ЗМТА, с оглед изричното предвиждане възможността на бъдат провеждани онлайн заседания. Предлагаме, в чл. 30 след точката да се добави следното изречение: „Освен ако не е уговорено друго между страните, заседанията в арбитражното производство могат да бъдат провеждани по решение на арбитражния съд или решаващия орган и чрез видеоконференция. Арбитражния съд или решаващия орган могат да приемат правила за провеждането на заседания чрез видеоконференция.“ Това предложение цели дигитализацията на арбитражното производство да бъде законово уредена. Използваните текстове съответстват на действащата практика в България и водещи международни арбитражни институции. 8. Относно предложението за изменение на чл. 32: Предлагаме в чл. 32, ал. 5, след съществуващия текст, да се уточни, че предвижданото изключение се прилага единствено за граждани на ЕС, ЕИП, Швейцария и Обединеното кралство. По-конкретно, предлагаме ал. 5 от чл. 32 да придобие следния вид: „(5) Алинеи 3 и втората хипотеза на ал. 4 не се прилагат за страна физическо лице по смисъла на чл. 7, ал. 4, което е гражданин на държава член на Европейския съюз, Европейското икономическо пространство, Швейцария или Обединеното кралство. Целта на това изменение е да позволи ефективното провеждане на арбитражните производства, когато страните по тях са граждани на трети държави. В практиката си, АС при БТПП се сблъсква редовно с такива производства и невъзможността да бъде осъществено връчване по официален ред на съответните лица. 9. Предложение за допълнение на чл. 41: С оглед дигитализацията на съдебните и арбитражни производства, предлагаме създаването на нова ал. 3 в чл. 41, която изрично да предвижда, че актовете в арбитражното производство могат да бъдат в електронна форма. По-специално, предлагаме следния текст на нова ал. 3: „(3) Арбитражните решения, определения и разпореждания могат да бъдат постановявани в електронна форма като електронни документи, като в такъв случай трябва да бъдат подписани с квалифициран електронен подпис (КЕП), като те имат същата правна сила като съответните актове, подписани на хартиен носител. Заверени преписи на така постановените актове се прилагат на хартиен носител към делото. “	Не се приема. 8. Вж. т. I.2. Не се приема. 9. Вж. т. 2.2.
--	---	---

		исквата молба за признаване и допускане на изпълнението по ал. 5 на арбитражно решение издадено в електронна форма като електронен документ могат да бъдат подавани до съответния съд и чрез Единния портал за електронно правосъдие или чрез Системата за сигурно електронно връчване.“ Използваните текстове са съгласувани с разпоредбите на ГПК, ЗСВ и ЗЕДЕУУ. 13. Предложение за изменение на Допълнителните разпоредби на закона. С оглед дигитализацията на съдебните и арбитражни производства, предлагаме създаването на нови текстове в Допълнителните разпоредби на закона, които да въведат законови дефиниции, заимствани от други закони, за някои термини. В този смисъл, предлагаме следните промени в §1а да придобие следния вид: „§1а. По смисъла на този закон: 1. „Видеоконференция“ е комуникационна връзка чрез техническо средство за едновременно предаване и приемане на образ и звук между участници в процеса, намиращи се на различни места, позволяваща записване и съхраняване на информацията на електронен носител. 3. „Електронно изявление“ е електронно изявление по смисъла на чл. 2, ал. 1 от Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. 4. „Електронен документ“ е електронен документ по смисъла на чл. 3, ал. 1 от Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. 5. „Квалифициран електронен подпис“ е електронен подпис по смисъла на чл. 13, ал. 3 от Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. т.10 „Електронните съобщения по настоящия закон се осъществяват съгласно чл. 1, ал. 2 от Закона за електронните съобщения“	Приема се частично .	13. Вж. т. I.2., но определението за видеоконференция е възприето, с оглед създадената ал. 2 в чл. 30.
3.	Адв. Велислава Христова (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	I. Общ коментар Проектът претендира да въведе реформи в арбитражната уредба с цел повишаване на прозрачността, ефективността и доверието в арбитражните институции. При внимателен анализ обаче се установява, че предложените изменения нямат потенциала да постигнат заявените цели и не адресират основните проблеми, свързани с функционирането на арбитражната система в България.		I. Становището не съдържа предложения.

Напротив – редица разпоредби пораждат сериозни опасения относно задълбочаване на съществуващите злоупотреби, създаване на нови проблеми и подкопаване на доверието в арбитража като независим и надежден способ за разрешаване на спорове.

1. Неуспешно адресиране на основните проблеми с арбитража в България Проектът: не въвежда реални и приложими изисквания за създаването и функционирането на арбитражните институции; не създава ефективен механизъм за регулярен и независим мониторинг върху дейността им; не задължава публично оповестяване на информация, свързана с дейността, ръководството и назначенията на арбитри. Напротив – предвидените изменения създават опасен прецедент, при който съществуващите злоупотреби могат да бъдат не само толерирани, но дори официално легитимирани, чрез: кодифициране на недостатъчно регулирани процедури, които лесно могат да бъдат експлоатирани от недобросъвестни лица; де факто правна валидация на арбитражни институции със съмнителна репутация, без въвеждане на конкретни, приложими и проверими критерии за дейността им; запазване на възможността същите арбитри, срещу които са отправяни многократни сигнали за неетично поведение, да продължат да участват в производства без никакъв риск от санкция.

2. Неоправдани ограничения за легитимните бизнес потребители. Конкретно, Проектът: ограничава свободата на страните да избират арбитри по своя преценка, чрез въвеждане на изисквания за гражданство, език и други формални характеристики, които често нямат отношение към експертизата, релевантна за конкретния спор; въвежда допълнителни бюрократични и процедурни изисквания, които оскъпяват и усложняват производството – особено за малки и средни предприятия, които често избират арбитраж именно заради неговата достъпност и ефективност; лишават страните от процесуалната гъвкавост, която е ключово предимство на арбитража в сравнение с държавните съдилища. Вместо да се улесни достъпът до качествен арбитраж, предложеният подход рискува да направи арбитража в България още по-непривлекателен и да изтласка легитимните бизнес участници към чуждестранни юрисдикции, където арбитражната рамка е предвидима, неутрална, а делата се администрат професионално.

3. Неоправдана атака срещу международните арбитражни институции Конкретните предложения, включително задължения за

	регистрация, подаване на информация и подчинение на вътрешни административни процедури, са в пълен разрез с принципа на арбитражна автономия и международната практика. Подобни разпоредби: демонстрират фундаментално неразбиране на естеството и ролята на международния арбитраж; създават предпоставки за дипломатически напрежения и институционална изолация на България от международната правна и бизнес общност; могат да доведат до отказ от предоставяне на арбитражни услуги в страната от страна на международните институции – развитие, което ще има пряк отрицателен ефект върху българските предприятия, участващи в трансгранична търговия и инвестиции. 4. Правилният фокус: реформиране на българските арбитражни институции. Необходима е цялостна, принципна и професионално подготвена реформа, която: се съсредоточава върху въвеждане на обективни и прозрачни критерии за регистрация и контрол на арбитражните институции; гарантира ефективна защита на страните чрез механизми за отчетност, отговорност и публичност; интегрира международно утвърдени добри практики и осигурява съгласуваност с водещи юрисдикции; запазва гъвкавостта и автономията на страните, които са в основата на арбитража като предпочитана алтернатива на държавното правосъдие; стимулира създаването на устойчива, професионална и уважавана арбитражна среда в България. II. Коментар по определени разпоредби от Проекта: 1. По § 4 (относно чл. 4): Една от най-противоречивите и необосновани разпоредби в Проекта е предложението за забрана на <i>ad hoc</i> арбитража в България, освен ако поне една от страните не е със седалище или обичайно местопребиваване в различни държави. Това представлява безпрецедентен и крайно рестриктивен подход, който не намира аналог в нито една държава по света. Подобна законова забрана ще има редица негативни последици: ограничаване на свободата на договаряне между страните – основополагащ принцип на арбитража; затрудняване на достъпа до правосъдие, особено за физически лица и малки предприятия, които избират <i>ad hoc</i> арбитраж поради неговата ниска цена и гъвкавост; маргинализиране на България като арбитражна юрисдикция, тъй като страните ще избягват избора на българското право или седалище на арбитраж в България; съмнение	Не се приема	II. 1. Арбитражът <i>ad hoc</i> с място в Република България е слабо разпространен. Възможната статистика е направена на база молбите за издаване на изпълнителен лист, подадени до окръжните съдилища в страната. За три години са постъпили 725 заявления, от които 7,8% са въз основа на постановени решения от <i>ad hoc</i> арбитраж. Изводът е, че забраната за вътрешен <i>ad hoc</i> арбитраж няма да има осезаеми негативни последици. Ограничението не засяга международния търговски арбитраж, по отношение на който България има ангажменти по
--	---	---------------------	--

	за противоконституционност, тъй като подобна забрана би могла да нарушава правото на свободно договаряне и достъп до правосъдие. Предлагам текстът на чл. 4 да се запази така като е в сегашната редакция на ЗМТА, а именно: „Арбитражът може да бъде постоянна институция или да бъде образуван за решаване на определен спор.“ 2. По § 5 (относно чл. 6а – 6в, ал. 1): Предложеният текст на чл. 6а, ал. 1 е непрецизен. Предлагам следната редакция: „Администрирането на арбитражни производства на територията на Република България се осъществява от арбитражни институции със седалище в Република България, които са вписани в регистъра на арбитражните институции към Министерство на правосъдието.“ Предлагам следната редакция на чл. 6а, ал. 2: „Арбитражни институции, които са валидно учредени и действат в чужбина, могат да предоставят услуги по администриране на арбитражни производства на територията на Република България.“ Предлагам всички останали разпоредби, свързани със създаването, структурата и функционирането на арбитражните институции, да бъдат уредени в отделна наредба. Основният закон – ЗМТА – следва да остане съсредоточен върху регламентацията на арбитражното производство и свързаните с него последващи съдебни производства. Подобен законодателен подход би осигурил по-голяма яснота, прегледност и функционалност на ЗМТА, като същевременно ще позволи въпросите, свързани с регистрацията и дейността на арбитражните институции, да бъдат уредени по-гъвкаво, детайлно и с по-висока степен на техническа прецизност. Това би улеснило както институциите, така и практикуващите юристи и страните в арбитражните производства. Преди всичко следва да се отбележи, че Проектът не въвежда каквито и да било съществени минимални изисквания за създаване		силата на международни договори. Затова едва ли ще е налице т. нар. „маргинализиране“ на България като арбитражна юрисдикция. От друга страна, именно при този вид арбитраж са възможни най-сериозни злоупотреби, поради пълната безконтролност и самостоятелност на арбитражите. Срещат се множество драстични примери, при които решения се постановяват без съобразяване с базисни правила на процесуалното и материалното право, като напр. незачитане на силата на пресъдено нещо. 2. Доколкото терминът „арбитраж“ се използва с двойно значение – като способ за решаване на спорове и като институция, въвеждането на предлаганата терминология (макар и по същество правилна) би създадо объркване и впечатление за несъществуваща принципна промяна. В бъдещ момент, ако техническите правила станат твърде много, особено ако се въведе и електронно движение на делата, както се предлага в други становища, би било уместно да бъдат изнесени в подзаконов нормативен акт. Към момента не смятаме, че е налице голямо обременяване на закона с технологични правила и не се налага отделянето им в наредба.
	Преди всичко следва да се отбележи, че Проектът не въвежда каквито и да било съществени минимални изисквания за създаване	Не се приема	2. Доколкото терминът „арбитраж“ се използва с двойно значение – като способ за решаване на спорове и като институция, въвеждането на предлаганата терминология (макар и по същество правилна) би създадо объркване и впечатление за несъществуваща принципна промяна.
	Преди всичко следва да се отбележи, че Проектът не въвежда каквито и да било съществени минимални изисквания за създаване	Не се приема	Проектът прави първа стъпка към уреждане на правила относно създаването

	на арбитражна институция в България. Напротив — изискванията са толкова занижени, че на практика са по-леки от тези, прилагани към създаването на обикновен търговски обект. Това е неприемливо, тъй като администрирането на арбитражни производства е високоспециализирана, отговорна и чувствителна дейност, която не може и не бива да се третира като обща бизнес услуга. Тя следва да бъде разглеждана като изключителна дейност от обществен интерес, изискваща строга регулация. Регистрацията на арбитражни институции трябва да се допуска само след внимателна и експертна оценка на съответствието с ясно формулирани качествени критерии. Регламентацията на създаването и регистрацията на арбитражни институции в България следва да бъде формулирана като изключителна, дискреционна процедура, при която се отчитат не само формалните обстоятелства, но и действителните потребности на обществото и пазара. Накрая, следва категорично да се подчертае, че регистрацията трябва да обхваща единствено арбитражни институции със седалище в България. <i>Ad hoc</i> арбитражите, както и международните институции, не следва да бъдат обект на вписване или контрол в рамките на подобен регистър. Затова предлагам той да бъде ограничен единствено до българските арбитражни институции. Предложението за задължителна регистрация на всяко дело при <i>ad hoc</i> арбитраж показва фундаментално неразбиране на същността на този тип производство и, в по-широк смисъл, липса на концептуална яснота относно принципите на арбитража като цяло. Една от основните причини страните да избират <i>ad hoc</i> арбитраж е пълната поверителност на производството — както по отношение на съдържанието на материалите по делото, така и относно самия факт на съществуването на спор. В тази връзка е недопустимо и правно необосновано държавата да задължава страните или арбитражите да разкриват чувствителна и поверителна информация. Изискванията за обявяване на спор, както и за предоставяне на допълнителни детайли, свързани с развитието на арбитражното производство пред държавни органи са в правен и логически конфликт със самата същност на арбитража. Арбитражът не е съдебно производство и не следва да бъде администриран, наблюдаван или приравняван към съдебната система. Ако възникнат данни за престъпна дейност, свързана с конкретен <i>ad hoc</i> арбитраж,		на арбитражи. Дори в настоящия си вид той предизвиква възражения за обременителност. Подходът да се премине от пълна липса на изисквания към въвеждане на особено рестриктивни такива, както се предлага, едва ли е уместен подход.
		Не се приема	Чуждестранните арбитражни институции не са обект на вписване. Вписват се само водените на българска територия техни дела, с цел да не се допуснат злоупотреби, които биха имали особено негативни последици, ако е замесено името на уважавана чуждестранна арбитражна институция.
		Приема се частично	Информацията е ограничена и няма да е публично достъпна. За избягване на съмнения в тази насока са направени съответни редакции.

	тя следва да бъде разгледана от компетентните органи по общия ред — чрез разследване и наказателна процедура, а не чрез въвеждане на обременяващи и непропорционални задължения за всички ползватели на арбитражната услуга. Не по-малко тревожно е и предложението за налагане на задължения върху международни арбитражни институции да предоставят чувствителна информация на българската държава. Подобно изискване няма никакво правно основание – нито по международното право, нито по българското законодателство, дори и ако предложените изменения бъдат приети. Българската държава няма компетентност да налага на международни институции правила, които противоречат на утвърдените им процедури и на гаранциите за поверителност, дадени на страните по спора. Нормалната реакция на подобно изискване би била отказ от страна на тези институции да сътрудничат, както и търсене на дипломатическа и правна подкрепа от държавите, в които са регистрирани. Това ще доведе не само до сериозни международни репутационни щети за България, но и до потенциален дипломатически скандал. Ще бъде поставен и напълно основателният въпрос: защо България се стреми да контролира международни институции, при положение че не е решила проблемите, създавани от собствените ѝ арбитражни организации? Последниците ще бъдат пряко осезаеми – все по-малко страни ще избират България за място на арбитраж, предпочитайки юрисдикции с по-стабилна и предвидима правна рамка. В резултат на това българските адвокати и арбитри ще бъдат изолирани от международната арбитражна практика, а страната ще загуби икономическите и правните ползи от участие в глобалния пазар. Необходимо е да се установят ясни и съществени минимални изисквания за местните арбитражни институции, които да служат като праг, гарантиращ, че само лица с реален ангажимент към управлението на арбитражна институция – и с доказан стремеж към предоставяне на качествени и професионални услуги – ще имат стимул да ги спазват. Поради това, е крайно необходимо да бъдат въведени ясни критерии за допустимост за учредяване на арбитражна институция. Само лица с: доказан опит и познания в областта на арбитража, добро име и висока професионална репутация, следва да имат възможност да регистрират и управляват такава институция.	Приема се по принцип.	Вж. по-горе.
--	--	-----------------------	--------------

	Предлагам да се въведе изискване арбитражните институции да бъдат ситуирани в професионални офис сгради (не в жилищни помещения); разполагат с деловодство, архив и зала за заседания, отговарящи на съвременните стандарти за правна дейност. Прозрачността също следва да бъде гарантирана чрез задължително публично оповестяване на ръководството на институцията на нейния уебсайт. В момента значителна част от арбитражните институции не публикуват никаква информация за своето управление, което пречи на страните да оценят легитимността и надеждността на избраната институция. Предлагам да се изисква на уебсайта на всяка арбитражна институция да бъдат посочени имената и длъжностите на: председателя; заместник-председателите; членовете на управителния съвет или президиум. В този контекст, разпоредбата на чл. 6в, ал. 1, т. 4 е неprecизна и подвеждаща в частта, която гласи: „имена, професия и данни за контакт на членовете на управителния орган на арбитража, ако има такъв“. Формулировката „ако има такъв“ е неуместна, тъй като предполага, че съществуването на управителен орган в рамките на арбитражна институция е по избор. Следва категорично да се подчертае, че всяка арбитражна институция задължително трябва да има ясно определен управителен орган, който отговаря за администрирането на дейността ѝ, включително по въпроси като назначаването на арбитри, процесуалния надзор и спазването на вътрешните правила. Предлагам формулировката на т. 4 да бъде прецизирана, като се замени с: „имена, професия и данни за контакт на членовете на управителния орган на арбитражната институция“, като се изключи възможността такъв орган да липсва. Наред с необходимостта от ясно определен управителен орган, всяка арбитражна институция следва задължително да поддържа постоянен секретариат. Секретариатът следва да се състои от лица с реална експертиза в областта на арбитража, които са в състояние да осигурят административна, процедурна и комуникационна подкрепа през целия арбитражен процес. Липсата на такъв екип застрашава нормалното функциониране на производствата и поражда съмнения относно професионализма на институцията. Не по-малко важно е и езиковото обезпечаване на арбитражната дейност. Предлагам да се въведе изрично изискване всяка арбитражна институция да разполага с екип от секретари и	Не се приема. Стремежът при изработване на проекта бе максимално да бъде съобразено съществуващото положение, за да не се създават прекомерни трудности за арбитражните институции. Тъй като много от тях нямат органи, различни от тези на юридическото лице, към което е създаден арбитражът, наличието им не е предвидено като задължително.
	Приема се по принцип Законопроектът предвижда водене на деловодство и архив от арбитражната институция.	Не се приема. Това би следвало да се преценява от всеки арбитраж в зависимост от страните, които се обръщат към него. Като общо правило изглежда прекомерно.

	деловодители, които владеят поне три чужди езика, включително задължително английски език. Това съответства на утвърдената практика в международните арбитражни центрове и е предпоставка за обслужване на спорове с международен елемент. Институциите следва: да бъдат задължени да уведомяват Министерството на правосъдието при настъпване на обстоятелства, засягащи езиковия капацитет; да предприемат незабавни действия за възстановяване на съответствие с изискванията. Освен това, за да се гарантират отчетност и проследимост на дейността на арбитражните институции, предлагам да бъде въведено задължение за публикуване на годишен отчет на уебсайта на всяка регистрирана институция. Това е стандартна международна практика, която: повишава доверието в арбитража; дава възможност за информиран избор от страна на потребителите; демонстрира професионален ангажимент към прозрачност и ефективност. Годишният отчет следва да включва най-малко следната информация: общ брой на новообразуваните спорове; брой на висящите и приключените дела; брой на постановените арбитражни решения; средна продължителност на производствата; разбивка на споровете по икономически сектори; данни за арбитрите – включително съотношение между назначените от страните и от институцията, както и статистика по възраст и пол; брой и основания за отменени арбитражни решения. Въвеждането на тези изисквания ще утвърди българските арбитражни институции като професионални, прозрачни и отговорни участници в системата за алтернативно разрешаване на спорове, в пълно съответствие с международните стандарти и очакванията на страните. 3. По § 5 (относно чл. 6в, ал. 2): Всички утвърдени арбитражни институции в Европа отдавна са изоставили практиката със задължителни или примерни списъци с арбитри. Тази тенденция не е случайна, а е резултат от задълбочен анализ и натрупан практически опит. Причините за отказа от такива списъци са многопластови и се основават на защитата на основните принципи на арбитража: Ограничаване на автономията на страните Един от основополагащите принципи на арбитража е правото на страните да изберат сами своя арбитър. Това е една от основните причини страните да предпочитат арбитраж пред съдебното	Не се приема.	3. Арбитражна институция, която не предлага поне трима арбитри, които биха могли да формират състав, едва ли заслужава да бъде такава. Предвидените листи не са задължителни и всяка страна е свободна да посочи арбитър, извън тях, т.е. няма ограничаване на свободата на страните; създава се само улеснение за тях.
--	---	----------------------	--

	производство. Налагането на задължителни или препоръчителни списъци пряко ограничава тази свобода, подкопавайки ключово предимство на арбитража. Потискане на многообразието и иновацията - Списъците често съдържат ограничен кръг от познати имена, обикновено от едни и същи кантори, юрисдикции или образователни среди. Това затруднява навлизането на нови професионалисти, особено млади, жени, лица от различни региони или с различен професионален опит, и води до институционализирана хомогенност. Риск от институционални пристрастия - Когато дадена институция контролира списъка, се създават предпоставки за повтарящи се назначения, при които определени арбитри са избирани отново и отново. Това поражда усещане за „затворен клуб“, в който неутралността и независимостта на арбитрите могат да бъдат поставени под въпрос. Недостатъчна специализация - Някои спорове изискват изключително специфична експертиза – например в договори за природни ресурси, фармацевтични технологии или криптовалути. Списъците рядко осигуряват достъп до такава нишова експертиза, ограничавайки възможността за ефективно разрешаване на сложни спорове. Потенциални конфликти на интереси - Ограничен брой арбитри повишава вероятността за пресичане на интереси – с адвокати, страни или свързани лица. Това усложнява проверките за конфликт на интереси и създава забавяния и правна несигурност. Възприятие за нелегитимност - Ако дадена страна бъде принудена да избира арбитър от списък, който не отговаря на нейните потребности, впоследствие тя може да оспори легитимността на решението, поставяйки под съмнение целия процес, дори когато няма процесуално нарушение. Българския контекст: дълбоки структурни проблеми Вместо да гарантират прозрачност и достъп, много български арбитражни институции използват списъците си като средство за контрол, фаворизиране и затваряне на пазара. Последиците са видими и тревожни: Възрастова хомогенност: списъците се доминират от лица на възраст 60+, без стратегия за приемственост и подновяване. Полова неравнопоставеност: жените са крайно слабо представени. Липса на езикова квалификация: повечето арбитри не владеят чужди езици на работно ниво, което ограничава страните. Регионални ограничения: някои институции поддържат списъци		Всички изброени негативни страни на листите биха важали, ако бяха рестриктивни, а и изброените проблеми едва ли се решават на тази плоскост. Пълната липса на листи вероятно би създала по-тежни последици.
--	--	--	--

	само с арбитри от конкретни градове, което ограничава конкуренцията и достъпа до компетентни арбитри в цялата страна. Допълнително, липсата на последователност и прозрачност при администрирането на списъците създава реални рискове от злоупотреба: Арбитри биват изключвани или допускани без обективни критерии. „Тихи“ списъци – институции използват списъци на други институции без знанието им. Служители на министерства са включвани в списъци на институции, свързани с техните работодатели, пораждайки конфликти на интереси. Най-притеснителна е практиката на повтарящи се назначения на едни и същи арбитри, често от едни и същи страни, при което решенията многократно са в полза на тези страни. Това ерозира основите на неутралността и поражда съмнения в почтеността на целия арбитражен процес. В този контекст, въздигането на списъците с арбитри във важен елемент от производството би било контрапродуктивно. Вместо да реши проблема, това би: легитимирало съществуващите злоупотреби; подкрепило институционализираното фаворизиране; запечатало затворената структура на арбитражната среда в България. Истинската реформа трябва да: отвори системата към нови участници; гарантира прозрачност при назначенията; осигури равен достъп до участие за всички компетентни професионалисти; насърчава многообразието и професионализма. Призовавам реформата да бъде насочена към защита на интересите на страните по спора, а не към обслужване на частни интереси на арбитражни институции или ограничен кръг арбитри. Нещо повече – Проектът в чл. 6в, ал. 2 създава дискриминационни условия, като налага изисквания за отчетност и информация само спрямо арбитри извън списъците, докато арбитрите в списъците на институциите остават извън всякакви изисквания. Това създава двойни стандарти и подкопава доверието в замислената регулация още в самото ѝ начало. Ако институциите настояват да използват списъци с арбитри, това следва да бъде незадължителна вътрешна практика, а не законово изискване. Проектът не бива да въвежда каквато и да било форма на нормативно преимущество за арбитри, включени в списъци, спрямо тези извън тях. Подобно законодателно решение би узаконило двойните стандарти, които в момента подкопават доверието в българския арбитраж. Апелирам предстоящите промени	Приема се по принцип.	По принцип е така, но едва ли има връзка с листите.
--	--	------------------------------	--

	да бъдат насочени към истинска, дълбочинна промяна в името на страните, търсещи справедливост – а не в полза на малцина, които отдавна са превърнали арбитража в затворена система с ограничен достъп и съмнителни практики. 4. По § 5 (относно чл. 6д): Предложената разпоредба, която възлага на министъра на правосъдието правомощие да отказва вписване на арбитражни институции, създава сериозни правни, институционални и конституционни проблеми, като застрашава основния принцип на независимост на арбитража от изпълнителната власт. Риск от произвол и липса на обективни критерии. Формулировката на предложението е твърде широка и оставя прекомерна дискреция в ръцете на министъра, без достатъчно гаранции срещу произвол или неравнопоставено третиране. Макар и мотивираното решение да подлежи на съдебен контрол, самият процес на регистрация става политически чувствителен, което: дава възможност за субективизъм и институционална зависимост; създава риск от използване на регистъра като инструмент за административен натиск върху неудобни или конкуриращи се арбитражни субекти. Предоставянето на правомощие за отказ на министър по същество означава, че: създаването на арбитражна институция ще зависи от политическата воля на изпълнителната власт; няма да е възможно предвидимо и равнопоставено прилагане на процедурата по регистрация; арбитражните институции ще функционират под заплахата от регулаторна намеса, което противоречи на самата същност на арбитража като независима алтернатива на съдебната система. 5. По § 7 (относно чл. 11, ал. 2): Предлагам разпоредбата да се запази така като е в сегашната редакция на ЗМТА, а именно „Арбитър може да бъде и лице, което не е гражданин на Република България.“ Предложеното изменение, което цели въвеждането на задължително изискване арбитърът в арбитражни дела между български страни да бъде български гражданин, представлява сериозно отклонение от основополагащите принципи на арбитражното производство – а именно: автономия на страните, гъвкавост и неутралност. На първо място, следва да се подчертае, че липсват всякаква адекватна обосновка и мотиви за тази промяна. Съществуващата правна рамка по чл. 11, ал. 2 и 3 от ЗМТА ефективно гарантира правото на страните сами да определят	Не се приема. Приема се.	4. Предложението влиза в противоречие с част от горните. От една страна се поставят много повече изисквания към арбитражите, от друга се отрича правото на министъра да ги преценява. Към момента те са твърде ограничени и не дават възможност за проява на субективизъм. Все пак, ако решението на министъра има недостатъци, то може да бъде обжалвано пред съд по реда на АПК. 5. Отпада ограничението за чужди граждани.
--	---	--	---

критериите за назначаване на арбитри, включително тяхната квалификация, опит, език и националност. Това е в съответствие както със Закона-модел на УНСИТРАЛ, така и с практиките на водещите международни арбитражни институции. Новото предложение ненужно и произволно ограничава тази свобода, като задължава в рамките на вътрешни арбитражни дела да бъде назначаван арбитър, който е български гражданин. Така се подменя философията на арбитража с логика, характерна за административно-контролни режими, където националността на участника надделява над неговите знания, опит и професионални качества. Подобно ограничение: обезсмисля персонализирания подход при избора на арбитър, съобразен със спецификата на спора и правната материя; ограничава конкурентния достъп до висококвалифицирани специалисти – включително чуждестранни експерти, които често са по-добре подготвени от местни практики; създава реален риск от назначаване на арбитри по формален, а не по качествен критерий, което подкопава доверието в справедливостта и компетентността на производството. В допълнение, възможността страните да избират арбитър според неговата националност, език и експертиза е едно от ключовите предимства на арбитража спрямо държавните съдилища. Лишаването от тази възможност прави арбитража по-малко атрактивен, по-малко гъвкав и по-малко ефективен, като по този начин се обезсмисля изборът му като алтернатива. Още по-притеснителна е предложената привилегия за дружества с „преобладаващо чуждестранно участие“, които ще бъдат освободени от това ограничение. Това въвежда неприемлив дискриминационен режим, при който: дружества, регистрирани в България, ще се третират различно в зависимост от структурата на тяхната собственост; български дружества с местни собственици ще бъдат неоснователно ограничени в избора си на арбитри, в сравнение с чуждестранно контролирани дружества; ще се създаде нова линия на правна несигурност – какво точно означава „преобладаващо участие“, кой го установява, по какви критерии и в какъв момент. Такъв подход отваря широко поле за спекулации, тълкувания и бъдещи съдебни спорове, които ще натоварят страните и ще отслабят доверието в арбитражната рамка. Отделно, подобна законодателна формулировка е пример за опасна нормативна неяснота, която следва да бъде избягвана при всяка правна реформа. Налагането на

	национални квоти в избора на арбитри противоречи и на принципа на неутралност, който е централен в арбитражното производство. Страните избират арбитър не заради неговото гражданство, а заради компетентността, независимостта и доверието, което вдъхва. Всеки опит да се подмени този избор с административно наложена принадлежност дискредитира самата идея за частно правосъдие, основано на доброволност, равнопоставеност и договорна автономия. В заключение, предложената разпоредба: противоречи на международните стандарти; ограничава основно право на страните; създава дискриминационни ефекти; и ще доведе до допълнителна правна несигурност и практическа неефективност. Поради всичко изложено, настоявам предложеното ограничение за избор на български гражданин като арбитър във вътрешни дела да бъде премахнато. Законодателството в областта на арбитража трябва да отразява реалностите на съвременната търговия и правна практика, а не да въвежда изкуствени бариери, които само подкопават доверието в института. 6. По § 7 (относно чл. 11, ал. 5): Настоящата разпоредба е неадекватна както по същество, така и по замисъл, и следва да бъде заличена. Както беше аргументирано по-горе, всички водещи арбитражни институции в международен план отдавна са изоставили практиката на фиксирани списъци с арбитри, поради рисковете, които те създават за автономията на страните, прозрачността на процеса и равния достъп до арбитражната практика. В този контекст е изцяло нерелевантно и концептуално неточно да се прави разграничение между „арбитри към постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина“ и други арбитри. В международната практика не съществува обичай арбитражите да се представят като „арбитри към“ дадена институция, тъй като: арбитражите не са служители на институцията; назначаването им е процесуален акт, не трудово или административно правоотношение; легитимността им произтича от тяхната независимост и безпристрастност, а не от формално вписване в списък. За съжаление, в България се наблюдава често срещана и неправилна практика лица, вписани в списък с арбитри на определена институция, да се представят публично и дори в професионални контексти като „арбитри към“ тази институция – практика, която демонстрира липса на базисно разбиране за същността на арбитража	Приема се по принцип.	6. Законопроектът предвижда, че, когато на територията на България функционира чуждестранен арбитражен съд, не се предявяват изисквания към арбитражите, разглеждащи съответното дело.
--	---	------------------------------	---

	и води до объркване относно техния статут. Тази разпоредба, която създава изкуствено привилегировано изключение, е не само необоснована, но и правно неprecизна. Тя: противоречи на утвърдените международни стандарти; създава ненужно разграничение между арбитри на формално основание; може да бъде възприета като лобистко изключение, което подкопава легитимността на останалата част от регулацията. 7. По § 8 (относно чл. 12): Предлагам ролята на председателя на Българската търговско-промишлена палата (БТПП) при назначаването на арбитри по чл. 12 от ЗМТА да бъде изцяло премахната, като тази функция се възложи на Софийски градски съд (СГС). Наред с това, предлагам към СГС да бъде воден централен публичен регистър на арбитри, в който всяко лице, желаещо да бъде назначавано като арбитър, може доброволно да се регистрира, и от който да може да се черпи информация при нужда от назначение. Тези предложения почиват на следните основни съображения: - Необходимост от прозрачност, ротация и институционален контрол Продължителното и непрекъснато съсредоточаване на правомощия в едно и също лице, независимо от личните му качества, поражда риск от де факто монопол върху избора на арбитри. Това е особено чувствително в контекста на арбитража, където неутралността и равнопоставеността са от първостепенно значение. Дългогодишното заемане на позицията, особено при липса на мандатни ограничения, може да компрометира възприеманата обективност на процеса и да ерозира общественото доверие в арбитража като институция. Наличието на централен, публичен и неутрално администриран регистър към СГС би позволило по-прозрачен и балансиран механизъм за подбор и назначаване на арбитри, при който нито едно лице или организация няма продължителен контрол върху процеса. Това би насърчило многообразието, независимостта и качеството на арбитражните състави. - Липса на правна необходимост от запазване на настоящата структура. В мотивите към Проекта се посочва, че ролята на председателя на БТПП при назначаването на арбитри е изискване, което произтича от Европейската конвенция за международен търговски арбитраж. Това твърдение не намира правно основание. Нито Европейската конвенция, нито Закона-модел на УНСИТРАЛ –	Не се приема.	7. Ролята на председателя на БТПП произтича от чл. IV на Европейската конвенция за външнотърговски арбитраж
--	--	----------------------	--

	върху който е базиран ЗМТА – предоставят изрични правомощия на конкретно лице да изпълнява ролята на т.нар. назначаващ орган. Във всички случаи това е въпрос на национално законодателно решение. С други думи, няма международноправно или наднационално ограничение, което да възпрепятства отмяната на ролята на председателя на БТПП в тази функция. Напротив – при липсата на ясни институционални гаранции за безпристрастност и ротация, запазването на такава роля би било трудно защитимо от гледна точка на добрите международни практики. - Рискове от институционален дисбаланс и фаворизиране. Опасенията от недопустимо влияние при избора на арбитри не се ограничават до умишлени действия. Дори неволното фаворизиране на определени лица при липса на ротационен механизъм може да доведе до повтарящ се избор на тесен кръг арбитри, което създава реален риск от институционален дисбаланс и дългосрочни конфликти на интереси. Регулярната ротация, възможността за институционална промяна, и прехвърлянето на тази функция към независим орган като СГС, биха гарантирали механизъм за неутрален подбор, с по-голяма отчетност, публичност и правна сигурност. Премахването на правомощието на председателя на БТПП и прехвърлянето му към СГС би било крачка към модернизиране и институционализиране на арбитражната система в България, при спазване на принципите на: прозрачност; равнопоставеност; отчетност; институционална неутралност. Тази промяна ще гарантира, че всяко лице, притежаващо необходимата квалификация, ще има равен достъп до участие в арбитражни състави, а никой субект няма да притежава продължителен и несъразмерен контрол върху ключови назначения. Това ще укрепи доверието в арбитражната система, ще ограничи риска от фаворизиране и ще допринесе за по-високо качество на правосъдието чрез арбитраж. 8. По § 9 (относно чл. 26) Предлагам разпоредбата да се запази така като е в настоящата редакция на ЗМТА. Тази разпоредба напълно съответства на международните стандарти и на Закона-модел на УНСИТРАЛ, и отразява един от най-важните принципи на арбитража – автономията на страните да определят съществени аспекти на процедурата, включително избора на език. Нейната логика е ясна, правна и балансирана: ако страните не постигнат съгласие, арбитражният съд	Не се приема.	8. Формулировката на чл. 26 не е нова, а е резултат от изнасяне на разпоредбите, отнасящи се до вътрешния арбитраж, от §3 от ПЗР на ЗИД ЗМТА (1993 г.) в основния текст на закона. По същество промяна не е правена.
--	--	----------------------	---

разполага с правомощие да определи езика, като същевременно се запазва възможността за превод на доказателства, когато това е необходимо. **Липса на правни и практически основания за изменение** До този момент не са изложени каквито и да било мотиви за промяна на тази разпоредба. Не е ясно какъв конкретен проблем би се решил чрез ограничаването на езика на арбитража до български. Подобна законодателна намеса би представлявала ненужна регресия, която не съществува в нито една от утвърдените арбитражни юрисдикции. Възможността да се договори език на производството е не просто техническа подробност, а съществено проявление на договорната свобода, присъща на арбитража. Ограничаването ѝ би принизило арбитражното производство до равнището на държавно съдопроизводство, където езикът е наложен *ex lege*, а не чрез автономната воля на страните. **Потенциален конфликт на интереси и съмнения за мотивите** Предвид липсата на правно обоснована необходимост, възниква основателно съмнение, че предложението за ограничаване на езика на арбитража е повлияно от субективни съображения. В частност, не може да бъде изключено, че някои от участниците в работната група не владеят английски език на професионално ниво, което е породило стремеж да се ограничи използването му чрез закон. Ако това е така, това представлява тревожен пример за използване на законодателната инициатива за обслужване на лични или групови дефицити, за сметка на свободата и интересите на страните. **Практически последици от предложеното ограничение** Налагането на задължение арбитражът да се води изключително на български език би имало дългосрочни негативни ефекти, включително: ограничаване на избора на арбитри, особено в случаи, изискващи специфична международна експертиза; затрудняване на участието на чуждестранни страни в арбитражи, администрирани в България, което би обезсърчило избора на България като място за арбитраж; увеличаване на разходите за превод и правна помощ, които често биха били излишни, ако страните предпочитат да водят производството на друг език, например английски; подкопаване на конкурентоспособността на България като арбитражна юрисдикция в международен план. Подобна разпоредба ще ограничи ефективността на арбитража и ще го лиши от едно от ключовите му предимства – гъвкавостта. Езиковата автономия в арбитража не е просто въпрос на процесуален

	избор, а израз на уважение към страните и тяхната способност да определят параметрите на своето производство. Всеки опит за законодателно ограничаване на тази автономия е противопоставяне на духа на арбитража и международните стандарти. По тази причина настоявам да бъде запазена настоящата редакция на чл. 27 от ЗМТА без изменения. Законодателството следва да бъде насочено към укрепване на доверието в арбитража, а не към въвеждане на ограничения, които го принизяват до административна процедура. 9. По § 10 (относно чл. 32): Предложената разпоредба, предвиждаща въвеждането на възможност за връчване на арбитражни книжа чрез нотариус или частен съдебен изпълнител, представлява концептуално и практически отклонение от природата на арбитража като ефективен, доброволен и гъвкав способ за разрешаване на спорове. Аргументите в подкрепа на това становище са следните: Въвежда се държавно-съдебен елемент в частноправен механизъм Арбитражът е доброволен, договорен способ за разрешаване на спорове, базиран на частноправна автономия и гъвкавост. Връчването на книжа чрез нотариус или частен съдебен изпълнител превръща арбитражното производство в хибриден модел, в който се въвеждат процесуални механизми, присъщи на държавното съдопроизводство. Това: обезличава арбитража като алтернатива на съдебния процес; води до изкуствено усложняване на процедурите; повишава разходите и административната тежест за страните. Финансово обременяване на страните, особено на ищеца Въвеждането на нотариуси и ЧСИ като активни участници във връчването значително повишава разноските по арбитража. Разпоредбата дори предвижда, че тези разноски остават за сметка на ищеца, независимо от изхода на делото – което е в правен и морален разрез с принципа на възмездност и с обичайните правила за присъждане на разноски. Това ще: обезкуражи страните, особено малки и средни предприятия, от използването на арбитража; доведе до непропорционално оскъпяване на производствата, особено в случаите на по-ниски по стойност искове. Липса на реална необходимост В международната практика подобна фигура на „принудително връчване“ чрез нотариус е изключение, а не правило. Всяко отклонение от тези утвърдени стандарти ще доведе до влошаване на репутацията на България като място за арбитраж.	Не се приема.	9. Новите разпоредби в чл. 32 се налагат от съществуващата лоша практика, при която едно лице може да бъде осъдено от арбитражен съд без да е узнало за воденото срещу него производство и без действително да са положени усилия за реалното връчване на книгата. Необходимостта от въвеждане на постриктен режим е свързана и с ред други проблеми у нас, свързани главно с това, че местоживеенето на едно физическо лице често не съвпада с регистрирания му настоящия адрес и много други.
--	--	----------------------	---

	Предложената разпоредба за връчване чрез нотариус или частен съдебен изпълнител е необходимост, която не съществува, и води до: нарушаване на автономията и гъвкавостта на арбитража; финансово и процедурно натоварване за страните; правна несигурност и съмнения относно баланса на процеса. Настоявам предложената разпоредба да отпадне изцяло, като арбитражът запази своята договорна и ефективна природа, в съответствие с международно признатите принципи и с очакванията на правната и търговска общност. 10. По § 13 (относно чл. 46а): Предложената разпоредба съдържа съществено нарушение на принципите на независимост, конфиденциалност и доброволност, които са в основата на арбитражното производство. Предвиждането на достъп до електронни арбитражни досиета от страна на органи на изпълнителната власт, в лицето на министъра на правосъдието и инспектората към него, представлява недопустима намеса в автономната сфера на частноправния арбитражен процес. Арбитражът е частна форма на правосъдие, не подчинена на контрол от изпълнителната власт. Арбитражът по своето естество е алтернатива на държавното правосъдие, договорена доброволно от страните. Той не е част от съдебната система на Република България, нито от структурата на изпълнителната власт. Поради това, изпълнителни органи – включително министърът на правосъдието – нямат правомощия за процесуален достъп или надзор върху конкретни арбитражни производства. Разширяването на достъпа до електронни досиета на арбитражни дела за министъра и неговите административни звена представлява опасно институционално сливане между частното правосъдие и изпълнителната власт, което: противоречи на принципа на разделение на властите; компрометира доверието на страните в безпристрастността на процеса; обезкуражава избора на арбитраж като форма на разрешаване на спорове. Нарушение на конфиденциалността – основен принцип в арбитража Един от основните мотиви, поради които страните избират арбитраж, е гарантираната конфиденциалност на производството. Предоставянето на достъп до арбитражни досиета на органи извън процесуалните участници (страни и арбитри) създава недопустим риск от изтичане на чувствителна информация, особено при: търговски спорове; случаи с индустриална собственост,	Не се приема.	10. Отново се констатира противоречие в дадените препоръки. От една страна се настоява за строги изисквания, а от друга – за липса на контрол.
--	---	----------------------	--

	търговски тайни и данни с висока степен на защита; арбитражни производства, свързани с международни контрагенти, за които конфиденциалността е императив. Няма каквито и да било гаранции, че достъпът от страна на министъра на правосъдието и подчинени структури ще бъде упражняван в рамките на необходимостта и без риск от злоупотреба или разпространение на защитена информация. Липса на международен прецедент и правна необходимост Нито Закона-модел на УНСИТРАЛ, нито водещи арбитражни юрисдикции (Франция, Австрия, Великобритания, Сингапур, Швейцария) предвиждат административен достъп до арбитражни досиета от страна на държавни органи. Това е така, защото арбитражът е автономна система, подчинена на волята на страните, а не на държавен административен контрол. Това е особено тревожно с оглед на защитата на личните данни, търговската тайна и адвокатската тайна, които могат да бъдат нарушени чрез неконтролируем достъп до електронни досиета. Предложената разпоредба за достъп на министъра на правосъдието и инспектората до електронни досиета на арбитражни дела е неприемлива от гледна точка на принципите на автономия, конфиденциалност и правна сигурност. Тя: нарушава основната философия на арбитража; е в противоречие с международно признати стандарти; създава риск от административен произвол и злоупотреба с информация; ще отблъсне както местни, така и международни страни от избора на арбитраж в България. Настоявам предложените ал. 2 и 3 на чл. 46а да бъдат изцяло заличени. Арбитражните институции следва да поддържат електронни деловодства в интерес на ефективността и страните, но без достъп за административни органи извън процеса, освен ако това не е изрично разпоредено по съдебен ред. 11. По § 15 (относно чл. 48): Предложеното изменение, с което се въвежда неограничена във времето възможност за предявяване на иск за установяване на нищожност на арбитражно решение, е фундаментално неправилно както от гледна точка на правната логика, така и от гледна точка на ефективността и устойчивостта на арбитража като способ за разрешаване на спорове. Арбитражното решение не е сделка, а квази-съдебен акт По своето естество арбитражното решение е краен акт, с който се разрешава спор, възложен на арбитраж, и поради това прилича на съдебно решение, а не на гражданскоправна сделка. Подобно на съдебното решение, то	Не се приема.	11. Нищожните съдебни решения също могат да бъдат отменяни безсрочно – вж. чл. 270 ГПК.
--	---	---------------	---

трябва да се ползва със стабилност, предвидимост и правна сигурност. Създаването на възможност арбитражното решение да бъде атакувано за нищожност безсрочно и по всяко време от страна на която и да било от страните по делото или техни правоприемници ще доведе до правна несигурност и обезценяване на арбитража като механизъм за уреждане на спорове. **Нарушение на основни принципи на правото.** Съгласно основните принципите на правото, дори съдебни актове подлежат на ограничен контрол във времето, включително при наличие на нови обстоятелства. Исковете за отмяна на съдебни решения са стриктно регламентирани в процесуалните закони и подлежат на срокове, именно с оглед на защитата на правната стабилност. Няма правна или логическа причина арбитражните решения – които са признати за равностойни на съдебни актове (включително по Нюйоркската конвенция от 1958 г.) – да бъдат поставени в по-неблагоприятно положение, позволяващо вечна възможност за оспорване. Подобна хипотеза анулира всякаква предвидимост и обезсмисля арбитража като алтернатива на съдебното производство. **Практически последици и вреда за арбитражната среда** Въвеждането на възможност за безсрочно оспорване на арбитражни решения поради нищожност ще има следните неизбежни ефекти: Страните по търговски договори ще се въздържат да избират арбитраж в България и ще предпочетат чуждестранни юрисдикции; Ще бъде отслабено доверието в арбитража като ефективен механизъм за разрешаване на спорове; Ще се създадат условия за произволни, тактически или недобросъвестни действия, насочени към отлагане на изпълнението на арбитражни решения чрез инициране на искове с години след постановяването им; Ще се увеличи натоварването на ВКС с повтарящи се поводи за отмяна или нищожност, често без реална правна основа. **Съществуват вече достатъчни правни гаранции.** Следва да се подчертае, че действащата уредба вече осигурява достатъчно гаранции, включително: Възможност за предявяване на иск за отмяна на арбитражно решение в определен срок; Задължение на ВКС да следи служебно за нищожност, когато е сезиран с иск за отмяна; Възможност за защита в рамките на изпълнителното производство, когато арбитражното решение се подлага на изпълнение. Тези гаранции осигуряват баланс между стабилността на арбитражните решения и защитата срещу сериозни процесуални нарушения.

	Добавянето на безсрочна възможност за предявяване на иск за нищожност е излишно, неоправдано и вредно. Предложената редакция на чл. 48, ал. 3 е в противоречие с принципите на правна сигурност, предвидимост и ефективност на арбитража. Нейното приемане би довело до ерозия на доверието в арбитража в България, до бягство на страните към чужди юрисдикции и до злоупотреба с правото на иск, което ще натовари допълнително съдебната система. Настоявам предложената ал. 3 да отпадне изцяло, а законодателството да остане в настоящия си вид, който предлага балансирана защита на страните без да подкопава стабилността на арбитражните решения. 12. По § 16 (относно чл. 49): Ролята на ВКС в арбитража е и следва да остане ограничена. По силата на принципа за разделение на властите, ВКС не може и не трябва да се отчита на Министерство на правосъдието. Арбитражните институции са тези, които следва да се интересуват от съдбата на арбитражните решения, постановени съгласно техните правилници и би било по-логично те да предоставят тази информация. Предложената разпоредба буди сериозни съмнения относно съвместимостта ѝ с принципите на разделението на властите и независимостта на съдебната власт, установени в Конституцията на Република България и в международните стандарти за правова държава. Ролята на ВКС в арбитража следва да остане ограничена. ВКС има строго определени функции по ЗМТА – а именно: ограничен съдебен контрол върху арбитражни решения, който се проявява само при определени основания. Този контрол не е нито надзорен, нито административен по своя характер, а представлява самостоятелна съдебна процедура. Налагането на задължение за „отчитане“ на съдебна практика пред изпълнителната власт – в случая Министерството на правосъдието – е несъвместимо с принципа на независимост на съдебната система. Съдилищата, включително ВКС, не са подчинени на изпълнителната власт и не дължат отчетност пред административни органи във връзка със съдебната си дейност. Подобно задължение би създавало опасен прецедент за прехвърляне на информация извън рамките на процесуалните страни, което би могло да се тълкува като опит за административен мониторинг върху съдебната практика – в разрез с конституционния ред. Арбитражните институции, а не съдът,	Не се приема.	12. Не се касае за отчетност на ВКС пред Министерство на правосъдието, а за косвено осъществяван контрол върху арбитражите. Наличието на много отменени решения може да послужи като сигнал за нередности и за извършване на проверка. Това е изопачаване на разпоредбата.
--	--	----------------------	---

	следва да бъдат субект на взаимодействие с Министерството на правосъдието. Ако целта на предложението е Министерството на правосъдието да получава информация относно отменени или нищожни арбитражни решения с оглед на евентуален регулаторен или аналитичен процес, то по-естественият адресат на това задължение са арбитражните институции, а не ВКС. Именно институциите, които са администрирали съответните арбитражни дела: следва да проявяват интерес към съдбата на решенията, постановени по техните правилници; биха могли – и следва – да уведомяват съответни надзорни или регистриращи органи при системни проблеми с решенията, постановени в рамките на техния правилник. По тази причина, ако се предвиди събиране на информация с цел анализ или отчетност, по-подходящо е това да се реализира чрез законово задължение за арбитражните институции да информират компетентния орган – включително чрез годишни отчети или уведомления при постановяване на решения, отменени с влязъл в сила съдебен акт. Практическа неефективност и правна необоснованост на предложената мярка Отделно от принципния проблем, предложението не е придружено от каквито и да било мотиви, които да оправдават необходимостта от подобно задължение. Не е ясно: какви конкретни цели би обслужвала тази информация; по какъв критерий ще се използва от Министерството на правосъдието; как ще се осигури съвместимост с ограниченията по Закона за защита на личните данни и процесуалните права на страните; какви правни последици би имало неспазването на това задължение от страна на ВКС. Въз основа на горното, предлагам разпоредбата да бъде заличена от Проекта. Ако има интерес към събиране на данни относно качеството и валидността на арбитражните решения, това следва да се направи чрез институционален механизъм, в който арбитражните институции са задължени да предоставят релевантна информация по ясно регламентиран и прозрачен ред. III. Предложение за изменение на чл. 11, ал. 3 от ЗМТА В настоящия си вид чл. 11, ал. 3 от ЗМТА изисква лицето, което може да бъде назначено за арбитър, да притежава най-малко осем години професионален стаж. Считам, че тази разпоредба следва да бъде отменена, поради своята несъвместимост с утвърдените международни практики, ограниченията, които поставя пред	Не се приема.	Това е така, но, за жалост, много от арбитражните институции предпочитат да замълчат за съществуващите проблеми. III. Разпоредбата не е нова и се прилага от 2017 г. Целта е арбитърът да има известен професионален опит.
--	---	----------------------	--

автономията на страните, и погрешната логика, която я обосновава. Това изискване е заимствано от Китайския арбитражен закон. Китай обаче не е държава, известна с висок стандарт на върховенство на правото, прозрачност или независимост на арбитражните институции. Черпейки законодателно вдъхновение от такава юрисдикция, законодателят рискува да изгради модел, чужд на утвърдените демократични принципи, характерни за държави с дългогодишна арбитражна традиция, където подобни ограничения не съществуват. Както вече бе посочено, автономията на страните е основополагащ принцип на арбитража. Страните трябва да имат свободата да определят кой ще реши техния спор. Въвеждането на административна пречка като минимален стаж не е типично за юрисдикции с модерно арбитражно законодателство и не отговаря на реалните нужди на практиката. На практика, съществува значителен брой високо квалифицирани млади специалисти, които имат: образование от водещи университети и магистърски програми по международен арбитраж; задълбочена теоретична и практическа подготовка, придобита в реномирани кантори и международни институции; владееене на няколко езика и опит в мултикултурна среда; активно участие в арбитражни конференции, форуми и обучения. Отказът да бъдат признати като способни арбитри единствено въз основа на стаж представлява неоправдана дискриминация, която лишава страните от достъп до таланта на новото поколение арбитражни професионалисти. Също така, аргументът, че арбитрите трябва да бъдат приравнени по опит със съдиите от апелативните съдилища, не издържа на правна логика. Арбитражът и държавното съдопроизводство са две коренно различни системи, подчинени на различни принципи. Съдиите получават своите дела по силата на служебно назначение и имат институционална защита, докато арбитрите трябва да се конкурират в професионалната среда, да инвестират в обучение, да изграждат репутация и да се доказват, за да бъдат избирани. Това често означава, че адвокатите, практикуващи в конкурентна пазарна среда, са по-гъвкави, по-мотивирани и често – по-подготвени за ролята на арбитри. Категорично не мога да се съглася и с твърдения, които внушават, че адвокатите са неграмотни или некомпетентни. Всеки практикуващ юрист е наясно, че лошо мотивирани и неграмотно написани съдебни решения се срещат и в държавната съдебна

система – но от тях не следва да се извежда обща негативна оценка за съдийската професия. По същия начин, реформите в арбитража не бива да се основават на найлошите примери, а да стъпят върху професионализма и почтеността на онези, които практикуват арбитраж съвестно. За илюстрация: според данни на Виенския международен арбитражен център (VIAC), през 2024 г. 10% от арбитрите, назначени по арбитражни производства, са били на възраст между 25 и 35 години. Това ясно показва, че международната практика не само допуска, но и насърчава участието на млади специалисти, когато те разполагат с необходимата подготовка и доверие от страните. В заключение, годините стаж не могат да бъдат приети за единствен и достатъчен критерий за професионална годност. По-важни са: знанията, уменията, етиката, доверието от страните и ангажираността към арбитражната работа. Поради това, настоявам чл. 11, ал. 3 от ЗМТА да бъде изменен, като изискването за осемгодишен професионален стаж бъде премахнато.

IV. Заключение В заключение, настоящият Проект, макар и представен като реформа, не отговаря на критичните нужди на арбитражната система в България. Вместо да предложи структурни решения на отдавна установени проблеми, той създава нормативни предпоставки за нови злоупотреби, институционализиране на непрозрачни практики и отслабване на доверието в арбитража. Ефективната реформа следва да бъде фокусирана върху въвеждането на ясни и реалистични стандарти за създаване и функциониране на арбитражни институции, насърчаване на прозрачността и интегриране на утвърдени международни практики. В светлината на тези опасения, призовавам реформата да бъде правена с почтеност и фокус върху интересите на участващите страни. Основната цел винаги трябва да бъде поддържането на система, която дава възможност на страните да разрешават споровете си ефективно, справедливо и според собствените си нужди, без да се налагат произволни ограничения. Арбитражът трябва да продължи да бъде гъвкав и конфиденциален процес, при който автономията на страните остава централен принцип, гарантиращ, че найквалифицираните арбитри са на разположение, за да служат на интересите на правосъдието.

4.	Обединение на свободните адвокати (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	ОБЕДИНЕНИЕ НА СВОБОДНИТЕ АДВОКАТИ изразява категоричната си подкрепа за представеното становище на адв. Велислава Христова във връзка с предложението ЗИД на ЗМТА.		Становището не съдържа предложения.
5.	адв. Станислав Кирилов Черкезов, член на Софийска адвокатска колегия (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	С настоящото бих искал да изразя становище по подготвения проект и да подкрепя представеното становище на адв. Велислава Христова (приложено тук) във връзка с предложението ЗИД на ЗМТА. Наред с всичко изложено в нейното Становище, което <u>подкрепям напълно и в цялост</u>, бих искал да добавя и следните коментари към предложението Проект на ЗИД на ЗМТА: 1. <u>Забрана на арбитража ad hoc (§ 4 относно чл. 4)</u> Категоричната забрана на ad hoc арбитража у нас буди недоумение. Няма страна в света, която да е забранила тази форма на арбитраж. Въпреки че приветствам усилията на работната група за иновативен подход към решаване на проблемите, едва ли най-подходящият начин за това е България да се отличава с най-абсурдното законодателство по определена тема. Забраната на първо място показва неразбиране на смисъла и целите на ad hoc арбитража. Тъй като този вид арбитражни производства не могат да се регулират чрез вписване в регистър, работната група е решила да приеме най-лесния подход – да ги забрани. Въобще не е изследвано какво може да се направи по темата за регулация на този вид арбитраж, защото никъде по света той не е забранен и как функционира. С подобна забрана само привидно се решава проблем. Не е ясно кое налага подобно ограничение и кой точно проблем на арбитража в България се решава. Подобен подход сериозно се отклонява и от световния стандарт в регулирането на арбитража, който не предвижда подобни ограничения. Подобна промяна не бива да се допуска, а оригиналният текст на разпоредбата следва да се запази.	Не се приема.	1. Арбитражът ad hoc с място в РБългария е слабо разпространен. Възможната статистика е направена на база молбите за издаване на изпълнителен лист, подадени до окръжните съдилища в страната. За три години са постъпили 725 заявления, от които 7,8% са въз основа на постановени решения от ad hoc арбитраж. Изводът е, че забраната за вътрешен ad hoc арбитраж няма да има осезаеми негативни последици. Ограничението не засяга международния търговски арбитраж, по отношение на който България има ангажменти по силата на международни договори. От друга страна, именно при този вид арбитраж са възможни най-сериозни злоупотреби, поради пълната безконтролност и самостоятелност на арбитражите. Срещат се множество драстични примери, при които решения се постановяват без съобразяване с базисни правила на процесуалното и материалното право, като напр. незачитане на силата на

		2. Създаване на регистър на арбитражните институции (§ 5) Похвална е инициативата за създаване на регистър на арбитражните институции. Следва да се внесат някои уточнения и корекции, както правилно е отбелязала и адв. Христова. Наред с това смятам, че би било целесъобразно, арбитражните институции да бъдат само акционерни дружества, с всички произтичащи от това задължения и ограничения. Вместо да се измисля изцяло нова регулация за квази юридически лица, редно би било да се ползва някоя от готовите форми, които българското законодателство предлага. Подобен подход е възприет в Гърция, където арбитражни институции могат да бъдат само акционерни дружества или публични дружества. Предложената с Проекта регулация не е пълноценна, тъй като допуска арбитражните институции да нямат собствена правосубектност или да получават такава посредством регистрация в регистъра към Министерство на правосъдието. Този подход е крайно нелогичен, при положение, че се цели повече прозрачност. Ето защо най-добре би било това да става чрез регистрация на юридическо лице – арбитражна институция, в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел. По този начин ще се решат проблемите по отношение на органи на управление, действителни собственици, финансиране и регулярно докладване. Предложението ми е текстът да се измени като: <i>„Арбитраж с място на територията на Република България, може да се провежда от постоянна арбитражна институция със седалище в Република България, вписана в регистъра на арбитражите, която отговаря на следните изисквания:</i> <i>1. Арбитражната институция да бъде вписана като акционерно дружество в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел“ .</i> Категорично не следва да се изисква подаване на имена на листи с арбитражи към съответната институция. Както адв. Христова подробно е обяснила в своето становище, подобен подход е отдавна изоставен във всички по-развити арбитражни институции. Напълно абсурдно е изискването да се вписва в регистъра на арбитражните институции делата, водени пред ad hoc арбитраж. Това изискване поставя двата вида арбитраж в изключително неравностойна позиция. Наред с това, предвид предложената забрана	Не се приема.	пресъдено нещо. 2. Акционерното дружество е търговско дружество и едва ли е най-подходящата правна форма за създаване на арбитражна институция, освен ако бъде предвиден особен вид юридическо лице за целта. Понастоящем, арбитражи в България се създават към юридически лица с нестопанска цел и не са установени причини, налагащи принципна промяна на това положение.
--	--	--	----------------------	---

	на ad hoc арбитраж в България между български страни, излиза, че международният арбитраж ще е поставен под по-строг контрол, отколкото българския. Това, при положение, че всички сигнали за измами и злоупотреби идват изключително от арбитраж провеждан изцяло и само в България, между български страни и пред български „арбитражни институции“. Освен това, тези ограничения лесно могат да се заобиколят като просто България не бъде посочвана за място на арбитража. С което ефективно ще се унищожи арбитража у нас, което може би е крайната цел на предложението Проект на ЗИД на ЗМТА, както личи от всичко останали разпоредби. Предложението ми е чл. 6б, ал. 3 и ал. 4 да отпаднат. 3. Въвеждане на изискване за вписване на арбитри извън листата (§ 5) Тази разпоредба е напълно незаконосъобразна тъй като създава сериозни условия за дискриминация и различно третиране при сходни ситуации. Както вече беше отбелязано, листата на арбитража не бива да бъде нормативно изискване, още по-малко превръщана в нормална практика. Наред с това излиза, че арбитри, извън тази листа, ще трябва да подават изключително подробни данни за себе си и делата по които участват, докато арбитражите от листата няма да имат такова задължение. С това ще се утвърди режимът на действие на т.нар. „<i>арбитражи-копърки</i>“. При вписани десетки лица в листата, ограничен брой ще може да продължи да извършва редица злоупотреби, под прикритието на листата. В същото време, читавите арбитри и арбитражни институции ще бъдат поставени пред тежки избори в коя листа да или ако не са – всички да разбират по кое и колко дела са арбитри. Това е напълно недопустимо и напълно противоречи на добрите цели на реформата за повече прозрачност. Предложението ми е този текст да отпадне. 4. Въвеждане на изискване само български арбитри да бъдат назначавани по дела между някои български страни (§ 7) Предложената разпоредба е обръкваща, дискриминационна, неясна и създаваща условия за множество допълнителни спорове. Не е ясно какво налага между български страни да може да има само български арбитри, при положение, че именно от такива спорове произтичат основният брой злоупотреби с арбитража. Не е ясно как и по какъв критерий ще се разграничава т. нар. „преобладаващо чуждестранно участие“. Управител, действителен собственик, акционер/съдружник, преобладаващо място на изпълнение на сключените сделки – десетки	Не се приема. Приема се.	3. Арбитражите извън листата следва да подават същите данни, които се изискват от включените в листата арбитри. Няма никакво основание за твърдението, че едните са привилегирани спрямо другите. 4. Отпада изискването.
--	--	--	--

	са евентуалните критерии по които едно дружество може да бъде определено като такова, с „преобладаващо чуждестранно участие“. Това само по себе си води до правна несигурност и ще е основание за множество спорове може ли изобщо определен арбитър да бъде такъв по някое дело и дали постановеното от него решение е действително. А още по-вероятно е просто никоя страна повече да не посочва България и български институции като място на арбитраж. Не е ясно „чуждестранно“ включва ли други страни от ЕС и ЕИО или не, като това само по себе си крие потенциал от противоречие с европейското законодателство. Разпоредбата противоречи на основни постулати както на Конституцията на Република България, така и на европейското право. Дискриминация по признак националност е напълно недопустима, а в случая се цели нейното законодателно закрепване. Предложението ми е разпоредбата да отпадне изцяло. 5. Въвеждане на задължителен български език в арбитража (§ 9) Това е поредната напълно нелогична разпоредба. Освен аргументите, изложени в т. 4 по-горе по отношение на „преобладаващо чуждестранно участие“, следва да се има предвид, че все повече български дружества търгуват по цял свят и ползват международно утвърдени образци на договори, дори когато става дума за сделки изцяло в страната. Явно е, че в работната група не са наясно с модерните тенденции в търговията и фактът, че много български дружества използват договори на чужд език за всички свои сделки. В личната ми практика това е явление, което се наблюдава все почесто. Да се изисква да се превежда всичко на български приравнява арбитража на българския държавен съд. Само че арбитражът НЕ Е държавен съд и не бива да се подчинява на същите правила и изисквания. Тази разпоредба, наред с изискването за регистрации на делата и страните, за български арбитри от изрично посочена листа, приравняват до голяма степен арбитража на държавния съд. С което ефективно се унищожават всички негови предимства като способ за разрешаване на спорове. Това не бива да се допуска. Предложението ми е разпоредбата да не се изменя и да остане в сегашния си вид. 6. Заключение. В заключение бих искал да отбележа, че предложението Проект на ЗИД на ЗМТА с нищо не допринася за решаването на основните проблеми на българския арбитраж. Напротив, в него са въплътени хаотични, нелогични и несвързани разпоредби, които	Не се приема.	5. Разпоредбата не е нова, а изнесена в основния текст от §3 ПЗР на ЗИД ЗМТА от 1993 г. Договорите на чужд език не са пречка за водене на делото на български език, което е напълно логично, когато страните са регистрирани в България, обикновено представляващите са българи или поне са ангажирали български адвокат.
--	--	----------------------	---

		влизат в противоречие с основни постулати на правото на ЕС, с Конституцията на Република България и всички международни добри практики по темата. Вдъхновението от законите на Руската федерация, Оман и други подобни държави буди недоумение и основателно притеснение за посоката на реформата и крайните цели, които се преследват с предложения Проект на ЗИД на ЗМТА. Категорично не бива да се допуска приемането на подобен тип законодателство, което реално ще допринесе единствено за окончателното унищожаване на арбитража като способ за разрешаване на спорове в България.		
6.	Адвокатско дружество „Димитров, Петров и Ко“, (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	I. Кратко обобщение на становището: Споделяме необходимостта от въвеждане на мерки за повишаване на качеството и доверието в арбитражното правораздаване в България. Подкрепяме въвеждането на разумен и обоснован институционален контрол и отчитаме като положителна стъпка възстановяването на противоречието с обществения ред като основание за отмяна на арбитражни решения. В същото време, законопроекът съдържа редица разпоредби, които нямат аналог в утвърдената международна арбитражна практика и в предложените редакции създават риск да бъде компрометирана ефективността на арбитражното производство. Например: - Изключване на спорове относно допълване и адаптация на договори от обхвата на арбитража; - Забраната за вътрешен ad hoc арбитраж и ретроактивното прекратяване на действащи арбитражни споразумения; - Създаването на публичен регистър на ad hoc арбитражни производства и арбитражни производства, администрирани от международни институции, с предвидена нищожност на арбитражното решение при липса на вписване и прекратяване на арбитражното споразумение; - Ограничаването на възможността чужд гражданин да бъде избран за арбитър при вътрешен арбитраж; - Автоматично прекратяването на арбитражното производство ex lege при неуспешно връчване на книга и ограничаването на електронното връчване. Предложените изменения изключително биха затруднили арбитража като автономна форма на правораздаване, ограничават свободата на		

договаряне между страните и превръщат арбитража в процедура, подчинена на формализъм, който компрометира ефективността му. Същевременно целите, които се преследват със законопроекта – защита на правата на физическите лица – потребители и предотвратяване на злоупотреби с „изфабрикувани“ арбитражни решения, биха могли да бъдат постигнати чрез други законодателни решения, без да се засяга ефективността на арбитража като един от най-удачните и предпочитани способи за разрешаване на търговски спорове. От една страна – защитата на физическите лица, които не действат във връзка със своята професионална или търговска дейност, до голяма степен вече е осигурена чрез предвидената в чл. 19 ГПК неарбитрируемост на потребителски спорове. Би могло да се помисли и в посока въвеждане на квалифицирани състави на документни престъпления в Наказателния кодекс, които да предвиждат по-тежки наказания в случаите, в които се съставя или използва неистински, преправен или документ с невярно съдържание, който е оформен като арбитражно решение и въз основа на който е поискано издаване на изпълнителен лист. Подобни законодателни решения биха могли както да способстват за предотвратяване на злоупотреби, така и да съхранят възможността търговците да отнасят своите спорове към арбитраж, който да осигури тяхното бързо и качествено разрешаване от арбитри, компетентни в съответната област.

Ако законопроектът бъде приет в предлаганата му редакция, България рискува да се превърне в една от най-неатрактивните юрисдикции за провеждане на арбитраж в Европа. Вместо това, усилията на законодателя следва да бъдат насочени към обратното – към утвърждаване на България като водеща, конкурентоспособна и уважавана арбитражна дестинация в региона, основана на принципите на автономия, ефективност, доверие и върховенство на правото. Възможността за провеждане на ефективно арбитражно производство, както и сигурността и бързината при признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, са важни гаранции за международните инвеститори. От тази гледна точка, приемането на предложената редакция на законопроекта би могло да доведе до намаляване на чуждестранните инвестиции в страната. Това също следва да бъде съобразено при гласуването на предложените текстове. Силното затрудняване на производството и

	стесняването на обхвата на споровете, които могат да бъдат разрешени от арбитраж, би имало негативни последици и за държавните съдилища. Много от съдилищата, особено тези в гр. София, работят в условия на претовареност. Това води до съществени забавяния при разрешаването на спорове, спад на доверието в съдебната система и намаляване на усещането на обществото за справедливост. Арбитражът е един от начините съдебната система да бъде разтоварена от сложни търговски спорове, чието разрешаване често отнема години на държавните съдилища. Поради това считаме, че държавата следва да насърчава, а не да ограничава възможностите за разрешаване на търговски спорове от арбитраж. По-долу излагаме подробни съображения по отделните разпоредби на законопроекта. II. По § 2, т. 2 –Изключване на спорове относно допълване и адаптация на договори от обхвата на арбитража: 1. Липса на мотиви и правна обосновка: В мотивите към законопроекта не се съдържа никакво обяснение защо изрично се изключват от обхвата на арбитража споровете за допълване на договор или адаптацията му към нововъзникнали обстоятелства. Не се посочва: на какъв правен или практически проблем се отговаря с това изключение; връзка с „обществения интерес“ или с целите на законопроекта; дали е извършена оценка на въздействието върху търговския оборот или международната арбитражна практика; дали подобна разпоредба се среща в други правни системи. Текстът стеснява обхвата на арбитража без обективна необходимост за това и въвежда правна рестрикция, която няма аналог в нито една водеща арбитражна правна система. Същевременно от мотивите на законопроекта не става ясно какъв съществуващ проблем цели да разреши предложеното изменение. 2. Разкъсване на юрисдикционното единство: Предложената редакция създава изкуствено разделение между споровете по: конститутивни искове (напр. искове по чл. 300 от Търговския закон, чл. 307 от Търговския закон и др.), които ще бъдат изведени изцяло извън обхвата на арбитража; и осъдителни искове, произтичащи именно от адаптирания договор, които ще подлежат на разглеждане от арбитраж. В резултат от това, ще се стигне до: паралелни производства пред държавен съд и арбитраж (по иск за	Приема се.	II. Тези спорове не са изключени. Касае се за редакционен проблем, който е поправен.
--	---	-------------------	---

изменение/допълване на договора и обусловените от исканото изменение/допълване осъдителни искове) или последователни производства, при които ще е необходимо първо да приключи спора пред държавния съд, за да бъде образувано арбитражно производство за защита на права, произтичащи от допълнения или приспособен към нововъзникнали обстоятелства договор. Тази двойственост: противоречи на принципите на процесуална икономия и ефективно правораздаване; забавя производството; създава риск от противоречиви решения; не обслужва нито интереса на страните, нито какъвто и да било обществен интерес.

3. Противоречие с основния принцип на арбитража – автономия на волята: Арбитражът съществува именно като израз на автономията на страните да изключат юрисдикцията на държавния съд и да решават споровете си чрез договорно определен способ – особено в контекста на сложни, дългосрочни или трансгранични отношения. Ако страните изрично са уговорили споровете между тях да бъдат разрешавани от арбитраж, включително при необходимост от тълкуване, допълване или приспособяване на договора към нововъзникнали обстоятелства, няма обоснована и разумна причина законът да им забранява това. Именно в такива случаи – когато възниква необходимост от прилагане на общи принципи (напр. добросъвестност, баланс на интересите, търговски обичай) – арбитражът е често по-подходяща и гъвкава форма на правораздаване от строго формалното съдебно производство пред държавен съд. Арбитражът е не само допустим, но и предпочитан форум именно за такива спорове, поради своята гъвкавост, специализация на арбитрите, конфиденциалност и бързина. Ето защо, липсва основателна причина както от бизнес, така и от правна гледна точка подобен тип спорове да бъдат изключени от обхвата на арбитража.

4. Противоречие с международните стандарти: Подобно ограничение не съществува нито в UNCITRAL Model Law, нито в националните законодателства на водещи арбитражни юрисдикции. Приемането му би възпрепятствало възможността страната да се утвърди като конкурентна и предпочитана юрисдикция за арбитраж в региона. Същевременно, в правната теория също е изразявано становище, че подобно ограничение е неприемливо. В този смисъл предложеното ограничение не само че няма аналог в

	международните стандарти, но противоречи и на разбирания, възприети в българската правна доктрина. Заключение: С оглед на изложеното, не само, че предложеното изменение следва да бъде оттеглено, но и с оглед преодоляване на противоречива съдебна практика законът следва да бъде изменен, като изрично бъде въведен текст, че: <i>„С арбитраж могат да бъдат решавани и спорове относно тълкуване, допълване на договор или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, при наличие на валидно арбитражно споразумение между страните“</i>. III. По § 4 и § 25 – Забрана за <i>ad hoc</i> арбитраж и прекратяване на действащи арбитражни споразумения: Предложението предвижда де юре забрана за <i>ad hoc</i> арбитраж, освен в случаите, когато и двете страни са със седалище, постоянен адрес или обичайно местопребиваване в различни държави. Това ограничение е немотивирано, непропорционално, противоконституционно и без аналог в утвърдените арбитражни юрисдикции. а) Липса на мотиви: В мотивите към законопроекта единствено се посочва: „Създаване на вътрешен арбитраж <i>ad hoc</i> не се допуска“. Липсват обаче каквито и да било съображения относно правната логика, обосноваваща необходимостта от тази забрана; какви по-леки или по-адекватни средства са били обмисляни и разгледани преди предвиждане на пълна забрана за <i>ad hoc</i> арбитраж; оценка на въздействието върху частноправните отношения и свободата на договаряне, особено когато страните са сключили споразумение за <i>ad hoc</i> арбитраж по съображения за икономия, гъвкавост и доверие към конкретен арбитър. б) Непропорционалност и противоречие с принципа на минимална намеса: В мотивите към законопроекта се посочва, че: „Арбитражът се използва в престъпни схеми за осъждане на физически и юридически лица въз основа на неистински документи“. Макар и борбата с измамите да е легитимна цел, тя следва да се осъществява чрез съразмерни и пропорционални механизми, а не чрез цялостна забрана на <i>ad hoc</i> арбитраж. Подобна забрана би довела до неприемливи правни и концептуални изкривявания, като: всички частноправни субекти да се поставят под презумпция за недобросъвестност. Подобен подход е концептуално погрешен и	Не се приема.	III. Предложеното разрешение е продиктувано от практическите проблеми, които станаха повод за изработване на този законопроект. Арбитражите <i>ad hoc</i> са напълно самостоятелни и, за съжаление, в някои случаи действат при пълно незачитане на принципни норми на правото, напр. да постановят решение, което не зачита вече влезли в сила предходни или арбитражни решения; да проведат производство и постановят решение при наличие на изрична уговорка за определен институционален арбитраж, без при това да е призован ответникът и много други. Доколкото този вид арбитраж не е широко разпространен в България, беше преценено, че забраната му ще има повече позитивен, отколкото отрицателен ефект. Същевременно, се запазва възможността за арбитраж <i>ad hoc</i>, когато той е международен и свързан с търговски отношения, за не бъдат нарушени ангажиментите на България по международните актове, към които се е присъединила. Като цяло голяма част от рестрикциите, предвидени в проекта, са замислени като
--	--	----------------------	--

	дълбоко несъвместим с принципите на правовата държава. Законодателят не може да третира добросъвестните стопански субекти като потенциални извършители на злоупотреби по презумпция – това е не само юридически необосновано, но и демонстрира институционално недоверие към частноправните субекти и инвеститори. Такъв подход противоречи и на един от най-устойчивите принципи в частното право – презумпцията за добросъвестност. В гражданското и търговското право добросъвестността се предполага. Този принцип е трайно залегнал в цялото позитивно законодателство и води началото си от римското право (<i>bona fides praesumitur</i>) и е дълбоко вкоренен в континенталните правни системи; прилагане на крайна рестриктивна мярка, вместо предвиждане на целенасочени процесуални гаранции за защита и превенция. Нещо повече – и държавните съдилища могат да постановят решения въз основа на неистински документи. Това обаче не води до заключението, че трябва да бъде забранен достъпът до съд. Аналогично, отделни случаи на злоупотреба с арбитраж не могат да оправдаят обща законодателна забрана спрямо цяла категория арбитражни производства. Вместо това, пропорционалната, разумна и правно допустима законодателна реакция би била: да се предвидят ефективни правни механизми за отмяна на арбитражни решения, когато са постановени въз основа на неистински доказателства; да се предвидят адекватни правни механизми за гарантиране на спирането на изпълнението на арбитражно решение, при наличие на достатъчно сериозни индикации за измама; въвеждане на квалифицирани състави на документни престъпления в Наказателния кодекс, предвиждащи по-тежки наказания, когато предмет на престъплението е арбитражно решение и/или арбитражно споразумение. Забрана <i>a priori</i> е крайна, непропорционална и концептуално погрешна. в) Ограничаване на автономията на волята: Предложението директно ограничава правото на страните да уговорят процедурата за разрешаване на спорове, като практически изключва <i>ad hoc</i> арбитража в България. Частноправните субекти следва да имат свободата да изберат <i>ad hoc</i> арбитраж, особено когато имат доверие на конкретни арбитри или желаят по-гъвкава процедура за разрешаване на спорове. Това е напълно съвместимо с чл. 7 и чл. 19 от UNCITRAL Model Law, които не поставят ограничения относно	временни мерки, които при промяна на нагласите в обществото биха могли да бъдат премахнати.
--	---	--

институционален или ad hoc характер на арбитража. Предвиденото ограничение обаче нарушава утвърдения в правната теория принцип на ограничена държавна намеса в частноправната автономия.

г) Липса на аналог в утвърдените арбитражни юрисдикции: Забрана за вътрешен ad hoc арбитраж не съществува в нито една водеща арбитражна юрисдикция, нито е предвидена в UNCITRAL Model Law.

д) Противоречие с принципа на равенство и с чл. 19 от Конституцията на Република България:

Предоставянето на изключителен достъп до арбитражно правораздаване само чрез институционални структури, при пълна забрана за ad hoc арбитражи противоречи на чл. 19, ал. 2 от Конституцията, според който законът създава и гарантира еднакви правни условия за стопанска дейност.

Предложената уредба: създава монополна или най-малкото привилегирована позиция на институционалните арбитражи, без разумна и обективна причина за това; ограничава равнопоставения достъп на страните до алтернативни форми на правораздаване, включително чрез независими ad hoc процедури; въвежда регулаторно предимство, което не е съобразено с нито един международен стандарт и няма правна или икономическа обосновка; на практика ефективно елиминира възможността на независимите арбитри, които не са включени в списъците на арбитражна институция, включително високо квалифицирани професионалисти, от възможността да упражняват професията си самостоятелно. Това представлява недопустима държавна намеса в свободната стопанска инициатива, гарантирана от чл. 19, ал. 1 от Конституцията. Регулирането на арбитражната дейност като професия, достъпна само чрез членство в или включване в списъка на частноправни арбитражни институции, е равнозначно на нормативно ограничение на свободната професионална реализация, без разумна необходимост. Особено предвид фактът и че в България почти няма арбитражна институция с отворен списък на арбитри, тази уредба означава, че достъпът до арбитражната професия се поставя в зависимост от членство в частноправна структура, а не от професионалните качества на арбитъра. Така арбитражът престава да бъде автономна форма на правораздаване и се превръща в ограничен корпоративен модел с контролирана пропускливост, в разрез с принципите на откритост,

	конкуренция и равно право на професионална реализация. е) Практическо изключване на ad hoc арбитража в България: Предложеният текст на чл. 4 от ЗМТА допуска образуване на ad hoc арбитраж само когато страните са със седалище (или адрес) в различни държави. Тоест, необходимо е и двете страни да са установени в различни държави и изрично да изберат мястото на арбитраж да бъде в България. Това е крайно ограничителен и практически неизпълним сценарий, поради следното: Предвид цялостната крайно рестриктивна регулаторна рамка, заложена в законопроекта и предвидените административни тежести (адресирани по-долу в настоящото становище), е крайно малко вероятно две чуждестранни страни, установени в различни държави, да изберат България като място на арбитраж ad hoc. Ако законопроектът бъде приет в предлаганата му редакция, България ще се превърне в една от най-неатрактивните юрисдикции за провеждане на арбитраж в Европа. Това сериозно уврежда инвестиционния климат и изпраща сигнал за институционално недоверие към частноправните субекти и арбитри и на практика изключва провеждането на ad hoc арбитраж в България. Подобно ограничение е не просто непропорционално – то на практика заличава цяла форма на арбитраж, призната в международната търговска практика. ж) Противоконституционно прекратяване ex lege на съществуващи ad hoc арбитражни споразумения: Предвиденото в § 25 автоматично прекратяване на действащите арбитражни споразумения за вътрешен ad hoc арбитраж представлява непропорционална и неоснователна законодателна намеса в частноправните отношения, което противоречи на редица конституционни принципи: - Нарушение на принципа на правна сигурност и предвидимост: Принципът на правна сигурност, като съставен елемент на правовата държава, изисква правната уредба да бъде стабилна, последователна и предвидима, включително по отношение на последиците на вече възникнали правоотношения. Този принцип предвижда защита на легитимните правни очаквания на страните, формирани въз основа на действащия към момента на сключване на договора закон. Законодателното прекратяване с обратно действие на валидно сключени ad hoc арбитражни споразумения засяга вече придобити права и оправдани очаквания на страните относно способа за защита на техните интереси. Подобна ретроактивност е допустима	Приема се.	ж) Заличено е.
--	---	------------	----------------

	единствено при наличие на изключителен обществен интерес, който в конкретния случай не е обоснован и доказан. - Нарушаване на правото на собственост по чл. 17 от Конституцията: Правото на собственост обхваща не само притежаването на вещи или притежателни права, но и възможността те да бъдат защитени по ефективен начин, включително чрез договорно уговорени способности за разрешаване на спорове. Прекратяването <i>ex lege</i> с обратен ефект на валидно сключени арбитражни споразумения, лишава страните от избора от тях процесуален механизъм за защита на имуществен интерес. Това нарушава легитимните очаквания на страните, че договорената уредба ще бъде зачетена от държавата и представлява недопустима намеса в правото на собственост. - Нарушава автономията на волята и неприкосновеността на договорите: Страните доброволно са избрали <i>ad hoc</i> арбитраж като способ за разрешаване на спорове. Държавната намеса, която автоматично заличава техния избор с обратен ефект, е несъвместима с принципите на договорна автономия. IV. По § 5, § 14 и § 16 – Създаване на регистър относно <i>ad hoc</i> арбитражни производства и арбитражни производства, образувани пред международни арбитражни институции и нищожност на арбитражното решение при липса на вписване. Предложението предвижда задължително вписване в публичния Регистър на арбитражите на всяко арбитражно производство, когато мястото на арбитража е в България, когато производството се провежда от: <i>ad hoc</i> арбитраж; или се администрира от арбитраж към чуждестранна институция (вкл. ICC, LCIA, VIAC, SCC и др.). За нарушаването на това задължение се предвижда нищожност на арбитражното решение – санкция, която е непропорционална спрямо естеството на нарушението и несъвместима с добрите международни практики. Законът предвижда и прекратяване на арбитражното споразумение при нищожност на арбитражното решение. Подробни съображения срещу тези предложения излагаме по-долу: 1. Липса на легитимна цел: Предвижда се достъп до регистъра да имат: министърът на правосъдието; съдът; инспекторатът към министъра по Закона за съдебната власт. Не е ясно защо тези органи следва да разполагат с информация относно образувани арбитражни производства (които представляват частноправни спорове между частноправни субекти, разрешавани извън рамките на публичното	Приема се частично .	IV. Вписва се лимитирана информация, която не е публична. Премахнато е изискването за обявяване на определени актове и документи. Целта е да има минимална информация относно тези производства и относно съответствието на арбитражите с предвидените в закона изисквания. Обявява се само решението, за да влезе в сила, но това ще се прави при спазване изискванията на ЗЗЛД.
--	--	-----------------------------	--

правораздаване), при положение, че посочените държавни органи: не участват като страна; не упражняват (и няма как да имат) контролни функции. В мотивите по законопроекта липсва каквото и да било обяснение защо тази информация е необходима, каква конкретна цел се преследва с нейното администриране, и какъв обществен интерес налага достъп до нея. Ако мотивът зад тази уредба е превенция на злоупотреби или измами, то подобно съображение е правно и логически неиздържано. Самото вписване на информация относно арбитражно производство в регистър (която информация не е и няма как да е публична в регистъра, поради конфиденциалността на арбитража) няма как да осигури защита срещу измамни практики, нито да допринесе за добросъвестността на страните или арбитражите в процеса. Регистрацията е чисто формално действие, което не може да се използва като инструмент за превенция на злоупотреби – тя не е форма на надзор и не замества съществуващите процесуални средства за защита. В този смисъл, натоварването на арбитражите или чуждестранните арбитражни институции с допълнителна административна тежест под предлог за „контрол“ е не само неефективно и безсмислено, но и подвеждащо като механизъм, тъй като създава илюзия за контрол, без реално да осигурява правна защита или да ограничава злоупотреби.

2. Арбитражът е частноправен способ за разрешаване на спорове – вписването е концептуално неуместно. Арбитражът по своята правна същност е изцяло договорен, частноправен способ за разрешаване на спорове, алтернатива на държавното правосъдие. Страните се отказват от достъпа до държавния съд и сами уреждат условията, състава и процедурата по разрешаване на спора. Именно това го отличава от публичноправните форми на правораздаване. В този контекст, въвеждането на задължение за вписване на арбитражното производство пред държавен орган е концептуално несъвместимо с неговата природа. То превръща частноправния способ в обект на външна административна отчетност, без това да е свързано с каквото и да било публично-правно основание или контролна функция. Съществуването на арбитражно производство между две частноправни страни не е обстоятелство, което държавата трябва или има право да регистрира, при положение че то не засяга нито бюджета, нито националната сигурност, нито трети лица. Няма каквато и да било обоснована необходимост от вписване, и в този

смисъл разпоредбата представлява ненужно държавно вмешателство в частната автономия.

3. Нарушаване на автономията на страните и конфиденциалността на арбитражното производство. Предложението предвижда задължително разкриване и обявяване на: имената и адресите на страните; имената и контактите на арбитрите; информация относно искания, заседания и решения; искане за разглеждане на арбитражния спор и отговор на искането, ако е постъпил; информация за провеждане на открито заседание; арбитражно решение. Обявяването на подобна информация и документи надхвърлят административна отчетност и представляват разкриване на фактическото и правно съдържание на спора, включително и на позициите и фактическите твърдения, които страните са избрали да изложат в една по правило напълно поверително и конфиденциално производство. По този начин се нарушава един от основополагащите принципи на арбитража – конфиденциалността, което е и едно от основните предимства на арбитража при разрешаване на търговски спорове.

4. Непропорционална санкция – нищожност на решението. Предвидената санкция – нищожност на арбитражното решение при липса на вписване на информация за производството – е юридически необоснована и непропорционална спрямо естеството на нарушението. Вписването представлява формално административно действие, което не засяга нито същността на спора, нито неговото разглеждане, нито правото на защита на страните. Липсата на регистрация не води до нарушаване на материалноправни или процесуални права, поради което обвързването ѝ с нищожност на решението е напълно несъразмерна правна последица. Подобна уредба няма аналог във водещите арбитражни юрисдикции, прилагащи UNCITRAL Model Law или съответстващи му режими.

5. Прекратяване на арбитражното споразумение при нищожност на арбитражното решение. В § 16 от законопроекта се предвижда, че при обявяване на арбитражното решение за нищожно на някое от основанията по чл. 47, ал. 2 (включително при липса на вписване на информация за производството), заинтересованата страна може да отнесе спора за разглеждане пред държавен съд. Тази уредба пряко противоречи на арбитражното споразумение между страните - **тя обезсилва ефекта на арбитражното споразумение, въз основа на**

	което страните са се отказали от държавната юрисдикция и доброволно са приели разрешаване на спора чрез арбитраж. Липсва основание да се приеме, че арбитражното споразумение губи своето действие при евентуално невписване на информация за производството в регистъра. Няма правна или логическа обосновка държавният съд да бъде „резервна юрисдикция“ в случай на технически пропуск или формална нередовност. По този начин законът пренебрегва волята на страните и подкопава договорната природа на арбитража. 6. Несъответствие с международните стандарти и арбитражната практика. Проектът поставя и международните арбитражни институции в несъразмерна административна зависимост, като ги задължава да вписват образуваните производства. Това: е в противоречие с правилата на институции като ICC, LCIA, VIAC и SCC; подкопава възприемането на България като благоприятна арбитражна юрисдикция; ще доведе до това страните да избягват място на арбитраж в България. За да могат реномирани международни арбитражни институции да изпълнят изискването за вписване на всяко производство с място в България в българския регистър, би се наложило да приемат съществени изменения в своите правила – процес, който може да отнеме години. Така би се стигнало до това валидни арбитражни споразумения с уговорено място на арбитража в България да не могат да бъдат изпълнени поради риск от нищожност на арбитражното решение заради липса на вписването му в регистъра. Същевременно страните по такива споразумения не биха могли да отнесат и спора си пред държавния съд, тъй като наличието на валидно арбитражно споразумение изключва компетентността на държавните съдилища. Накратко – в резултат от изменението би могло се стигнало до ситуации, в които страните по търговски договори на стойност десетки и дори стотици милиони биха били лишени от ефективна възможност за защита на правата си за неопределен период от време. Подобен компромис с правната сигурност и предвидимост би имал катастрофални последици за доверието на международните инвеститори в българските институции. V. По § 7 – Ограничаване на възможността чуждестранно лице да бъде избрано за арбитър. Предложението предвижда, че когато и двете страни по арбитражен спор са установени в България (освен ако		
	Приема се.	V. Ограничението отпада.	

една от тях не е предприятие с преобладаващо чуждестранно участие), **арбитър може да бъде само български гражданин**. Тази редакция представлява недопустима намеса в автономията на страните и е в противоречие с правото на Европейския съюз. Подробни съображения излагаме по-долу:

1. Нарушение на автономията на страните и принципа на свободен избор на арбитри: Арбитражът е частноправен способ за разрешаване на спорове, основан изцяло на съгласието на страните. Сред основните проявления на тази автономия е правото на страните да определят арбитър според неговия професионален опит, езикова компетентност, квалификация и правна култура. Предложеното ограничение обвързва избора на арбитър с гражданството, въз основа единствено на месторегистрацията или адреса на страните, без да отчита спецификата на правоотношението, предмета на спора или нуждата от специализирана експертиза. По този начин законопроектът необосновано и формално стеснява свободата на страните да избират арбитър, който най-добре отговаря на нуждите на конкретния спор. Освен това, дори когато и двете страни по делото са установени в България, не е изключено спорът да има **трансграничен елемент**, например при международна доставка на стоки, услуги, финансиране или чуждо приложимо право. В такива случаи би било напълно оправдано страните да предпочетат чуждестранен арбитър, който притежава квалификация и опит с чуждото приложимо законодателство или търговска практика.

2. Противоречие с правото на Европейския съюз. Предложението да се ограничи възможността за участие на чуждестранни лица като арбитри при спорове между страни, установени в България, противоречи на основните свободи, гарантирани от правото на Европейския съюз, и в частност – на свободата на установяване (чл. 49 ДФЕС) и свободното предоставяне на услуги (чл. 56 ДФЕС). Арбитражната дейност представлява услуга по смисъла на ДФЕС с трансгранично измерение, особено в международната търговия и инвестиции. Поради това, арбитрите упражняват свободна професия, която може да се предоставя както на територията на собствената държава, така и трансгранично. В този контекст всяка правна уредба, която поставя гражданството като предварително условие за достъп до упражняването на професията, представлява ограничение на свободата на предоставяне на услуги. Съгласно установените

	принципи на правото на ЕС, подобен вид ограничение може да бъде допустимо, само ако: се основава на легитимна и ясно определена цел от обществен интерес; е подходящо, необходимо и съразмерно; не съществува по-малко ограничителен способ за постигане на същата цел. Без каквито и да било съмнение, предложеното ограничение не изпълнява тези критерии. То въвежда формален, недиференциран и по същество дисквалифициращ и дискриминационен подход, който се основава единствено на гражданството, без да отчита нито квалификацията, нито опита на арбитъра, нито конкретиката на спора. Така се създава пряка и непропорционална пречка пред упражняването на професионална дейност в рамките на вътрешния пазар на ЕС, което е несъвместимо с основополагащите свободи, гарантирани от ДФЕС. 2. Противоречие с UNCITRAL Model Law и международните стандарти: UNCITRAL Model Law (чл. 11, §1) изрично предвижда: <i>„Никой не може да бъде лишен от възможността да бъде арбитър единствено въз основа на своето гражданство, освен ако страните не са уговорили друго.“</i> Тази норма е приета като универсален стандарт в международното арбитражно право и отразява принципа на неутралитет, откритост и автономия на страните. Изричното допускане на ограничение въз основа на националност само при изрична договорка между страните е централен компонент от философията на модерното арбитражно право. Ограничение от вида, предложен в §7 от законопроекта, не съществува в нито една уважавана арбитражна юрисдикция. То противоречи както на утвърдената международна практика, така и на духа на търговски оборот, при който страните разчитат на възможността свободно да изберат арбитър с подходяща експертиза, независимо от неговото гражданство. 3. Липса на мотиви и на легитимна цел. В мотивите към законопроекта липсва каквато и да било обосновка за въвеждането на това ограничение. Не е ясно: какъв точно „проблем“ тази разпоредба цели да разреши; защо се предполага, че чуждестранен арбитър не би бил подходящ или допустим при спор между български страни; по какъв начин тази мярка би защитила обществения интерес, правната сигурност или интересите на страните в арбитражното производство.		
	VI. По § 10 – Уредба относно прекратяване на арбитражното	Не се	VI. Доколкото в България почти винаги

	производство и електронно връчване: Текстът на чл. 32, в предложената нова редакция, съдържа принципни терминологични неточности и е изграден върху концепции, които не съответстват на природата и логиката на международния търговски арбитраж: Терминологични неточности: използват се изрази като „искова молба“ и „първо открито заседание“, които не съответстват на терминологията, възприета в международното арбитражно право. Например, понятието „открито заседание“ предполага задължителност на устното разглеждане, докато в редица производства такова заседание изобщо не се провежда (напр. <i>document-only arbitration</i> или споразумение за писмена процедура); Концептуални неточности: В основата на арбитражното производство стоят принципите на автономията на страните, процесуалната гъвкавост и договорния характер на процедурата. Именно страните следва да определят реда за връчване на съобщения – чрез арбитражно споразумение, включително чрез посочване на имейл адреси или други способности за електронна комуникация, или чрез позоваване на приложимите правила на избраната арбитражна институция. Предлаганата уредба обаче обръща тази логика, като възприема <i>ex lege</i> формализирани способности (напр. връчване чрез нотариус или частен съдебен изпълнител) като задължителна първа стъпка, без да оставя място за приоритет на договореното между страните. Така вместо да действа субсидиарно (в краен случай, когато липсва уговорен ред или той се е оказал неефективен) – законът налага публичноправни механизми по подразбиране, които са чужди на арбитражната практика и създават ненужна тежест, дори когато такава не е необходима. Не е спорно, че законодателството следва да предвиди ефективни способности за гарантиране на връчването, включително чрез нотариус или ЧСИ, когато това е необходимо. Но правилният законодателен подход е обратният: първо – уважение към автономията на страните и договорената от тях процедура, и едва в краен случай – преминаване към тежки и формални способности по инициатива на арбитражния състав. Само така се съчетава нуждата от гаранции с природата на арбитража като гъвкава, договорна и ефективна форма на правораздаване. Тези принципни неточности (които, впрочем, се наблюдават на множество места в законопроекта и свидетелстват за несъответствието му с природата и спецификата на международния търговски арбитраж) не	приема. арбитражните производства се развиват чрез провеждане на поне едно арбитражно заседание, чл. 32 е центриран върху нея. Налага се законът да уреди тази материя, тъй като твърде рядко е договорен начин за призоваване и връчване на книжа, а дори да има такъв (обикновено по чуждестранен стандарт), той се оказва практически неприложим в България. Това не е автоматична последица, а възможност за ищеца. След като арбитражното производство не може да се развие, той може да прецени, че има интерес да се обърне към съда.
--	---	---

	са най-проблемният аспект на предложения текст на § 10 от законопроекта. Доста по-притеснителни са редакциите на чл. 32, ал. 6 и 7, които са в противоречие както с основни принципи на арбитражното право, така и с логиката на ефективното правораздаване. Подробни съображения относно тези разпоредби излагаме по-долу: 1. Прекратяване на арбитражното производство поради неуспешно връчване – крайно и недопустимо решение: Предвижда се, че ако след няколко неуспешни опита за връчване, арбитражното производство се прекратява и ищецът трябва да предяви иска си пред държавен съд. Това решение е правно необосновано, тъй като: по същество прекратява действието на арбитражното споразумение, въпреки че страните доброволно са се съгласили споровете между тях да бъдат решавани от арбитраж; поставя в риск цялото производство, дори когато ответникът се укрива или умишлено препятства комуникацията; създава възможност за процесуален саботаж, особено когато едната страна е недобросъвестна. Прекратяването на арбитражното производство в тази ситуация би било в противоречие с принципа, че никой не може да черпи благоприятни последици от неправомерното си поведение; в редица случаи прекратяването на арбитражното производство може да настъпи при вече изтекла давност за предявяване на иска пред държавния съд, което обезсмисля всякаква защита на правата на ищеца; не е ясно какво се случва с вече направените разноски за арбитражното производство, които може да са значителни. Липсва предвидена компенсация или процесуален механизъм за възстановяване на тези разходи, което поставя добросъвестния ищец в още по-неблагоприятно положение; не е ясно каква е правната или процесуалната логика държавният съд да придобие компетентност по спора единствено поради това, че в арбитражното производство връчването не е било успешно. След като вече са били изчерпани най-сериозните възможни способи за връчване (включително чрез нотариус или частен съдебен изпълнител) – на какво основание се очаква, че съдебният призовкар ще постигне по-добър резултат – и то след месеци? Ако ответникът впоследствие бъде открит – защо държавният съд не препрати делото на арбитражната институция, след като страните са сключили арбитражно споразумение? Очевидната логика на предложението е държавният съд – а не	Не се приема.	1. Логиката на възраженията е разбираема. Следва да се има предвид, че те се отнасят само до ограничена част от физическите лица – ответници (сега още стеснена). Допълнително са ограничени и случаите, в които не се прилагат фикциите за връчване спрямо тях (чл. 7, ал. 4 и чл. 32, ал. 6). При критиката на възприетия подход следва да се отчита, че неполучилият книжа или съобщение ответник е напълно незащитен в арбитражния процес, за разлика от съдебния процес, когато в подобни случаи му се назначава особен представител. В арбитражното производство, именно поради недържавния му характер, това е невъзможно. Затова се налага законът да създаде гаранции, че едно лице не може да бъде осъдено, без въобще да е научило за предявения срещу него иск.
--	--	----------------------	---

	арбитражният – да постанови неприсъствено решение. Това е порочна, недомислена и концептуално несъвместима с арбитражната автономия уредба. Подобна правна уредба е прецедент за европейска държава и не съществува нито в UNCITRAL Model Law, нито в правилата на водещи арбитражни институции като ICC, LCIA или VIAC. Международната практика при неявяване или липса на връчване предвижда възможност за провеждане на <i>proceeding in absentia</i> – т.е. продължаване на производството при липса на ответник, когато са положени разумни усилия за връчване (универсално признат стандарт в арбитражното право). На практика, единственият реален резултат от предложената редакция е насърчаване на недобросъвестно поведение от страна на ответника. Законът изпраща сигнал, че страната, която иска да избегне арбитража, може да постигне това просто чрез укриване. Законът следва да санкционира, а не да насърчава подобна недобросъвестност. 2. Връчване по електронна поща – неоправдано ограничено. Съгласно предложената редакция на чл. 32, ал. 7, електронното връчване е допустимо само ако ответникът вече е бил уведомен „за предявения срещу него иск и за насроченото първо заседание“. Това значително обезсмисля използването на електронна комуникация, дори когато страните изрично са договорили и посочили електронен адрес за връчване на съобщения. Предложената редакция е правно и концептуално погрешна. Арбитражът не е институция на публичното правораздаване – той е основан на договор между страните, които доброволно избират правила, процедура и адреси за кореспонденция. Когато страните са посочили електронни адреси в договора или в арбитражното споразумение, връчване чрез имейл е не само допустимо, но и естественото проявление на тяхната автономия. Да се изисква предварително физическо връчване чрез нотариус или ЧСИ като условие за използване на електронна комуникация, означава законът да пренебрегне волята на страните и да замени гъвкавостта с ненужен формализъм. Нещо повече – голяма част от арбитражните производства се развиват между страни, поне едната от които има седалище извън България. Възможно е също така страна със седалище в България да бъде представлявана от чуждестранен адвокат по производство с място на арбитража в България (напр. ако страните са уговорили чуждо приложимо право).	Не се приема.	2. Често в договорите се сочи електронен адрес за комуникация между страните. Практиката обаче показва, че в повечето случаи той е остарял, принадлежал е на лице, което вече не работи в дадена компания и реално чрез него не се постига резултат. Такива адреси има често вписани и в ТРЮЛНЦ, обикновено за комуникация с НАП. Добросъвестните арбитражи опитват да издирят ответника на всякакви възможни адреси с цел да го стимулират да прояви интерес, без обаче това да може да се разглежда като редовно призоваване. Всъщност, посочените възможности важат главно за юридически лица, а в случая става дума за ограничена категория физически лица.
--	--	----------------------	--

		Възможно е в някои юрисдикции да не съществува процесуална възможност за връчване на частни документи (каквито са книжата в арбитражното производство) чрез нотариус, ЧСИ или съдебен служител. Поради тези съображения и с оглед интернационалиста на арбитража, в международната практика се е утвърдило връчването на книжата по електронен път като стандартен метод за комуникация. Напълно неоправдано е когато и двете страни използват този метод и участват в арбитражното производство, държавата да не го признава за редовно връчване на съответните книжа. Предложената уредба създава впечатление за смесване на подходи, характерни за държавното правораздаване, с механизъм, който по своята същност е автономен и договорно уреден – какъвто е арбитражът. С оглед на гореизложеното, Молим предвидените в законопроекта разпоредби, адресирани по-горе, да бъдат оттеглени и законопроекът да бъде внимателно и прецизно преработен, в съответствие с международните стандарти, принципите на правовата държава и необходимостта от поддържане на предвидима и конкурентоспособна правна среда за арбитраж в България. Вярваме, че една внимателно балансирана и концептуално издържана уредба може да допринесе не само за ефективността на арбитража в България, но и за засилване на доверието в правната система и за международния авторитет на страната като предпочитана арбитражна дестинация.		
7.	Ангел Ганев – съдружник и адвокатско дружество „Джингов, Гугински, Кючуков и Величков“ (Становището е получено в Министерството на правосъдието)	С оглед на необходимостта от хармонизиране на изискванията за признаване и допускане на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения на територията на Република България с приложимите изисквания на Конвенцията за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения от 1958 г. („Нюйоркската конвенция“) и в светлината на проведеното обществено обсъждане на предложения за изменения в Закона за международния търговски арбитраж, приложено към настоящото писмо Ви изпращаме предложение за изменение и допълнение на чл. 51, ал. 3 от Закона за международния търговски арбитраж, придружено от мотиви. С предложената редакция се цели преодоляване на правна неяснота относно приложението на чл. 119, ал. 2 от Кодекса на международното частно право при признаване и допускане на		

изпълнението на решения на чуждестранни арбитражни съдилища. През последните тдини съдебната практика в България показва нарастваща тенденция към прилагане на по-строги условия за признаване и допускане на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения като налага формални изисквания за нотариална заверка на подписите на арбитрите, положени под арбитражното решение. Тези изисквания, въведени от съдебната практика, без ясно нормативно основание, представляват необосновани процесуални препятствия за признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни арбитражни решения и противоречи на духа и текста на Нюйоркската конвенция

1. Анализ на действащата нормативна уредба

В България признаването и допускането на изпълнение на чуждестранни арбитражни решения се урежда от Нюйоркската конвенция, която е ртифицирана в България на 10.10.1961 г. По силата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България („КРБ“) Нюйоркската конвенция има предимство пред нормите на вътрешното затнодпелство, които ѝ противоречат. Съгласно чл. 5, ал. 4 КРБ, „международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.“

Съгласно чл. III от Нюйоркската конвенция, чуждестранното арбитражно решение се признава и изпълнението му се допуска съобразно процесуалните правила, които се прилагат в държавата, където се иска признаването и изпълнението на решението, при условията, изложени в Нюйоркската конвенция. На национално ниво признаването и изпълнението на чуждестранни арбитражни решения, се урежда от разпоредбите на ЗМТА, които от своя страна препращат към правилата на чл. 118-122 от Кодекса на международното частно право (КМЧП). На основание чл. 51, ал. 2 ЗМТА за признаването и изпълнението на чуждестранно арбитражно решение се прилагат склочените от Република България международни догвори, какъвто в случая е Нюйоркската конвенция. Съгласно чл. 51, ал. 3 от ЗМТА, исковите за признаване и допускане на изпълнението на решенията на чуждестранните арбитражни съдилища се предявяват, ако друго не е предвидено в межщнароден договор, по който Република

България е страна, пред Софийския градски съд и за разглеждането им се прилагат общите правила на чл. 118 — чл. 122 от КМЧП.

Чл. 119, ал. 2 от КМЧП гласи, че към иска за допускане на изпълнението на чуждестранно решение се прилага (i) препис от решението, заверен от съда, който го е постановил и (ii) удостоверение от същия съд, че решението е влило в сила. Тези документи трябва да бъдат заверени от Министерството на външните работи на Република България. Удостоверението от Министерството на външните работи, посочено в чл. 119, ал. 2 от КМЧП е елемент от процедурата за легализация на чуждестранни официални документи с цел тяхното признаване в България. Правилото се прилага, освен ако решението е постановено в държава, която е страна по Хагската конвенция за премахване на изискването за легализация на чуждестранни публични актове („Хагската конвенция“) от 5 октомври 1961 г., в който случай се изисква единствено апостил, както и освен ако не съществува двустранен договор за взаимна правна помощ, който отменя изискването за легализация.

2. Установено несъответствие с Нюйоркската конвенция

Процесуалните правила на чл. 118 - чл. 122 КМЧП следва да се прилагат *mutatis mutandis* към производството по признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни арбитражни решения. Това произтича от обстоятелството, че чуждестранните арбитражни решения не са публични документи и следователно към тях не следва да се прилагат изискванията за легализация, предвидени за публични документи. Съгласно чл. IV, ал. 1 от Нюйоркската конвенция, която на основание чл. 5, ал. 4 от КРБ има предимство пред разпоредбите на КМЧП, които ѝ противоречат, към молбата за признаване и допускане на изпълнението следи да се приложат и (i) надлежно заверен оригинал на арбитражното решение или надлежно заверен негов препис, и (ii) оригинал или заверен препис от арбитражната клауза. Когато тези документи са съставени на чужд език, се изисква и представяне на заверен превод.

Видно от изложеното, Нюйоркската конвенция не въвежда изискване за конкретна форма на арбитражното решение, нито за нотариална заверка на подписа на арбитра, положен под арбитражното решение. В съответствие с чл. 5, ал. 4 от КРБ, Нюйоркската конвенция има предимство пред всички противоречащи национални

разпоредби, включително тези на КМЧП. Всички изисквания, уредени в националното законодателство следва да бъдат разглеждани и да се тълкуват в съответствие с този принцип. Следователно, националното законодателство не може да въвежда по-строги изисквания от тези, предвидените в Нюйоркската конвенция. В този смисъл, не съществуват основания за налагане на по-строги национални формални изисквания относно признаването и допускането на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения, включително изисквания за допълнителна заверка или удостоверение по чл. 119, ал. 2 от КМЧП. Поради това неоснователна се явява тезата, според която подписът на арбитра, положен под чуждестранното арбитражно решение, следва да бъде нотариално заверен. Подобно изискване не произтича нито от Нюйоркската конвенция, нито от разпоредбата на чл. 119, ал. 2 от КМЧП. Дори и подобно изискване да беше предвидено в разпоредбата на чл. 119, ал. 2 от КМЧП, то би било неприложимо, тъй като въвежда по-обременяващо условие от предвидените в Нюйоркската конвенция

3. Анализ на съдебна практика

Въпреки илюженото по-горе, във все повече съдебни актове на Върховния касационен съд се приема, че за да се спази изискването на чл. 119, ал. 2 от КМЧП, страната, която иска признаване и допускане на изпълнението на чуждестранно арбитражно решение в България, трябва да докаже автентичността на арбитражното решение чрез нотариално удостоверяване на подписа на всеки член на арбитражния състав, положен под решението, като нотариалното удостоверяване след това се легализира или апостилира. В този смисъл Определение № 743 28.12.2015 г. на ВКС по ч. т. д. № 2415/2015 г., II т. о., ТК; Определение № 211 от 17.05.2022 г. на ВКС по ч. т. д. № 270/2022 г., II т. о., ТК, както и Определение № 331 от 26.07.2022 г. на ВКС по ч. т. д. № 414/2022 г., II т. о., ТК. В Решение № 521 от 24.07.2023 г. по т. д. № 474/2022 г. на Апелативен съд — София, се заема противоположна на горепосочената практика позиция, като се потвърждава решение на Софийски градски съд, с което е признато и допуснато изпълнението на територията на България на влязло в сила чуждестранно арбитражно решение, без да се изисква надлежна нотариална заверка на подписите на арбитражите, които са постановили арбитражното решение. Срещу посоченото решение е подадена касационна жалба и Върховният касационен съд

	е допуснал касационно обжалване по следния въпрос: „Приложима ли е императивната разпоредба на чл. 119, ал. 2 КМЧП в производството по признаване и допускане изпълнението на чуждестранни арбитражни решения или същата касае само съдебни решения?“. В момента делото все още е висящо, но с оглед на наблюдаваната тенденция в практиката на Върховния касационен съд, съществува значителна вероятност решението на Апелативен съд - София да бъде отменено. П. Предложение за изменение и допълнение на правната уредба С оглед на гореизложеното, предлагаме в чл. 51, ал. 3 от ЗМТА да бъде изрично предвидено, че разпоредбата на чл. 119, ал. 2 от КМЧП не се прилага в производствата по признаване и допускане на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения: § 1. АLINEЯ 3 на чл. 51 да се измени по следния начин: “(3) Исковете за признаване и допускане на изпълнението на решенията на чуждестранните арбитражни съдилища и на сключенците пред тях спогодби по арбитражни дела се предявяват, ако друго не е предвидено в международен договор, по който Република България е страна, пред Софийски градски съд и за разглеждането им се прилагат съответно и. 118 - 122 от Кодекса на международното частно право, с изключение на правото на длъжника да предяви възражение за погасяване на вземането, както и на разпоредбата на чл. 119, ал. 2 от Кодекса на международното частно право, която не се прилага, когато в международен договор, по който Република България е страна, са предвидени специални правила.“ Независимо от препращането към процесуалните правила на чл. 118 — 122 от КМЧП, следва да се има предвид че тези норми се прилагат само доколкото не противоречат на изискванията на Нюйоркската конвенция. Предлаганото изменение цели да отстрани установената колизия между преобладаващата съдебна практика и специалните правила на Нюйоркската конвенция, която има предимство пред националните норми, които ѝ противоречат, съгласно чл. 5, ал. 4 от КРБ. Въвеждането на изрично изключение за неприложимост на чл. 119, ал. 2 от КМЧП ще допринесе за уеднаквяване на съдебната практика, предотвратяване на необосновани формални пречки пред признаването и допускането на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения и ще гарантира ефективното прилагане на международните арбитражни стандарти в	Приема се частично	Разпоредбите на чл. 51 са редактирани за постигане на съответствие с останалите предложения на законопроекта. Разпоредбата на чл. 51, ал. 3, която препраща към чл. 118 – 122 от Кодекса на международното частно право, се отменя.
--	--	---------------------------	--

		Република България. По този начин ще бъде преодоляна съществуващата нормативна неяснота, която е довела до затруднения и допълнителна правна несигурност за страните по арбитражни спорове, и ще се създаде ясен, предвидим и съвместим с международното право ред за признаване и допускане на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения. III. Цели, които се поставят с приемавето на проекта в Закона за изменение и допълнение на закона за международния търговски арбитраж С приемането на настоящия проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж се преследват следните основни цели: 1. Хармонизиране на националната нормативна уредба с международните ангажменти на Република България по Нюйоркската конвенция като се осигури пълното ѝ и непротиворечиво прилагане от националните съдилища. Премахване на обременителни процесуални изисквания, въведени по тълкувателен път, които създават необосновани пречки пред признаването и допускането на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения. 2. Повишаване на правната сигурност и предвидимост за страните в производствата по признаване и допускане на изпълнението на чуждестранни арбитражни решения. IV. Очаквани резултати от прилагането на предложеното изменение на закона са: 1. Намаляване на броя на отказите за признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни арбитражни решения, основани на формални основания, които не са предвидени в Нюйоркската конвенция. 2. Уеднаквяване на съдебната практика, чрез въвеждане на ясно правило, което не допуска разширително тълкуване на националните процесуални норми. 3. Повишаване на доверието на чуждестранните страни в българската съдебна система. 4. Съкращаване на сроковете и разходите за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения в България.	
--	--	--	--

8.	Адв. Светлана Василева (Становището е получено по електронна поща)	С настоящото изразявам своята категорична подкрепа за изложеното в становището на адв. Велислава Христова относно предложението за проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж. Споделям нейната оценка, че законопроектът не само не успява да реши дългогодишните и задълбочени проблеми в арбитражната практика в България, но и съдържа редица спорни разпоредби, които биха могли да нанесат трайни щети върху института на арбитража у нас. Считам, че адв. Христова излага правно прецизен и обоснован анализ, който ясно разкрива: - липсата на експертен потенциал в процеса по изготвяне на законопроекта; - дефицита на прозрачност при създаването на арбитражни институции и управлението им; - погрешната законодателна посока, водеща до ограничаване на автономията на волята и на достъпа до ефективна алтернативна форма на правосъдие; - необоснованата забрана на вътрешен ad hoc арбитраж, противоречаща на международните стандарти и утвърдената практика в десетки правни държави; - риска от дискредитиране на България като арбитражна юрисдикция и създаване на неблагоприятна среда за международни и местни инвеститори. Особено тревожна е възможността за ретроактивно прекратяване на действащи арбитражни споразумения, което нарушава принципите на правна сигурност и предвидимост. Подобни подходи нямат аналог в развитите правни системи и представляват недопустима намеса в частноправната сфера. В този контекст напълно споделям виждането, че евентуална реформа в областта на международния търговски арбитраж следва да бъде изработена с активното участие на експерти с дългогодишна практика и с оглед на международно утвърдени модели и принципи – прозрачност, автономия, ефективност и доверие. С оглед на горното считам, че становището на адв. Христова представлява сериозен и експертен принос към дискусиата и следва да бъде отчетено с необходимата тежест при бъдещото обсъждане на законопроекта.		Становището не съдържа конкретни предложения.
----	--	---	--	--